

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ქეთევან ქიტიაშვილი

გათავისუფლების მოლოდინში მყოფი მსჯავრდებულების საჭიროებები,
სამომვალ ხედვები და გამოწვევები – N16 პენიტენციური
დაწესებულების მსჯავრდებულების მაგალითზე

სოციალური მუშაობა

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია სოციალური მუშაობის მაგისტრის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

თამარ მახარაძე, თსუ-ს სოციალურ და
პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის
ასოცირებული პროფესორი

თბილისი

2017

ანოტაცია

პენიტენციური სისტემის რეფორმა ბოლო წლებია აქტიურად მიმდინარეობს. 2012 წლიდან სასჯელაღსრულების სისტემა სხვადასხვა მიმართულებით განვითარდა: საკანონმდებლო ღონისძიებების შედეგად მსჯავრდებულთა რაოდენობა 24 000-დან 10 000-მდე შემცირდა; გაიზარდა ბრალდებულზე/მსჯავრდებულზე გამოყოფილი მინიმალური ფართი; აღმოიფხვრა წამება და არაადამიანური მოპყრობა; დაინერგა სასჯელის მოხდის ინდივიდუალური გეგმა. 2016 წელს გაიხსნა დაბალი რისკის პენიტენციური დაწესებულება, სადაც მსჯავრდებულებს საშუალება აქვთ ისარგებლონ ბიბლიოთეკით, დაკავდნენ სპორტით, შეისწავლონ უცხო ენები და სხვადასხვა სახელობო პროფესიები, ჩაერთონ სარეაბილიტაციო-საგანმამათლებლო პროგრამებში, მონაწილეობა მიიღონ შემეცნებით-რეკრეაციულ აქტივობებში, შეისწავლონ კულინარია, ითამაშონ თეატრალურ დასში, ხანგრძლივ და ხანმოკლე პაემანზე მონაახულონ ოჯახის წევრები, ისარგებლონ ვიდეოპაემნის უფლებით, ისწავლონ, ასწავლონ და იმუშაონ.

აღნიშნული სიახლეების მიუხედავ, გამოწვევად რჩება მსჯავრდებულსა და ოჯახის წევრებს შორის „გაუცხოების“ პრობლემა, ასევე - არსებული სტიგმა, რომელიც გათავისუფლებულ მსჯავრდებულს ხელს უშლის საზოგადოებასთან ინტეგრაციასა და დასაქმებაში, ამიტომ კვლევის მიზანს წარმოადგენს N16 დაბალი რისკის დაწესებულების გათავისუფლების მოლოდინში მყოფ მსჯავრდებულთა სამომავლო ხედვების, საჭიროებების, გამოწვევების შესწავლა გათავისუფლებამდე ერთი წლით ადრე. არსებული სერვისებისა და გამოწვევების შესწავლა, მსჯავრდებულის/ყოფილი მსჯავრდებულის რესოციალიზაციისა და რეაბილიტაციის პროცესში, ხოლო კვლევის ამოცანებს წარმოადგენს მსჯავრდებულების კონკრეტული საჭიროებების, გამოწვევების და მოლოდინების შესწავლა ფსიქოლოგიური, სოციალური, ოჯახური მხარდაჭერისა და დასაქმების კუთხით; მსჯავრდებულების დამოკიდებულების შესწავლა სოციალური მუშაკის როლთან დაკავშირებით; გამოწვევები, რომლებიც ყოფილ მსჯავრდებულს ხვდება ოჯახში, საზოგადოებასა და დასაქმების ბაზარზე - როგორც ყოფილი მსჯავრდებულების, ისე სოციალური სერვისების მიმწოდებელთა პერსპექტივიდან. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ გამოკითხულ ათივე მსჯავრდებულს სჯერა ოჯახი მას მიიღებს და გვერდში დაუდგება. როგორც აღნიშნავენ, ოჯახის წევრებთან ურთიერთობები სულაც არ შეცვლილა. თუმცა განსხვავებული შედეგები გამოვლინდა სერვისის მიმწოდებლებთან ინტერვიუს პროცესში. მათ აღნიშნეს რომ ოჯახსა და ბენეფიციარებს შორის არის გაუცხოების პრობლემა, არის განქორწინების ფაქტებიც. დასაქმების კუთხით, მსჯავრდებულებს ყურადღება არ

გაუმახვილებიათ მოსალოდნელ სირთულეებზე, კერძოდ სტიგმატიზაციის პროცესზე, რომელსაც ინტერვიუს დროს ძალიან აქტიურად ახსენებდნენ სერვისის წარმომადგენლები. ხუთივე რესპონდენტმა აღნიშნა სტიგმის უარყოფითი გავლენა დასაქმების პროცესზე. ჩატარებული ინტერვიუდან გამოვლინდა რომ, მსჯავრდებულები გარეთ არსებულ სერვისებზე, პრობაციის ეროვნული სააგენტოსა და დანაშაულის პრევენციის ცენტრის გარდა, ინფორმაციას არ ფლობენ.

აღნიშნული თვისებრივი კვლევა წარმოადგენს სიახლეს, ვინაიდან გათავისუფლების წინა პერიოდში მყოფ მსჯავრდებულებზე მსგავსი კვლევა არ ჩატარებულა.

Annotation

The reform of the Penitentiary system has been developed in different directions. Number of convicts decreased from 24 000 to 10 000 as a result of legislative measures, Minimum space allocated to the defendant/convict increased, torture and inhuman treatment has been eliminated, an individual plan of serving sentence was introduced.

In 2016 a low risk penitentiary system was opened, where inmates have the opportunity to join sports, learn foreign languages and various vocational skills, engage in rehabilitation programs, take part in cognitive-recreational activities, learn, teach and work.

The problem of alienation between the convicts and family members still remains as a problem and the existing stigma that prevents the released convicts from integrating and coordinating with the society. Therefore the purpose of the study is to study the future vision, needs and challenges of the convicts, waiting for release of the #16 low risk institution one year before the discharge. Studying of existing services and challenges in the process of resocialization and rehabilitation of convict/former convict, and tasks are to study the concrete needs, challenges and expectations of the convicts of the terms of psychological, social, family support and employment, understanding their opinions regarding stereotypes and stigma. Study of the convicts attitudes to the role of social workers.

The study of services offered by the state structures and NGOs are offered to the beneficiary. Study of the difficulties that the social service representative faces in the process of working. The survey revealed that all the interviewed convicts believe that the family will receive and support them. It is mentioned that relations with family members have not changed yet. However, different results were revealed in the interview process with service suppliers.

The noted that the problem of alienation between family and beneficiaries, there are also facts of divorces in terms of employment, the convicts did not pay attention to the expected difficulties, particularly in the stigmatization process which was very active during the interview with the service representatives. All five respondents pointed to the negative impact of the stigma on the employment process. The interview

revealed that the convicts outside the services of the National Probation Agency and the Center of the Crime Prevention have no information.

The qualitative research is a novelty, as no similar research has been carried out on convicts in the pre-release period.

სარჩევი

ანოტაცია	2
შესავალი.....	7
გათავისუფლების მომზადების პროგრამა N16 დაწესებულებაში.....	10
სოციალური ინტეგრაციის ხელშემწყობი სერვისები	12
სტატისტიკა	15
სტიგმა.....	17
კვლევის საგანი.....	20
კვლევის ობიექტი	21
კვლევის მიზანი	22
კვლევის ამოცანები.....	22
კვლევის მეთოდოლოგია.....	22
კვლევის ინსტრუმენტი	Error! Bookmark not defined.
კვლევის შედეგების ანალიზი	24
ინტერვიუ სერვისის მიმწოდებლებთან	31
ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები	47
გამოყენებული ლიტერატურა.....	50
დანართი.....	52

შესავალი

სასჯელის აღსრულების პერიოდი

გათავისუფლების წინა პერიოდი მსჯავრდებულისთვის სასიხარულოა, თუმცა ამავდროულად აღნიშნული პერიოდი შესაძლოა მისთვის სტრესულიც აღმოჩნდეს. (წამების მსხვერპლთა ფსიქო-სოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრი, 2014)

პენიტენციურ სისტემაში ბრალდებულის/მსჯავრდებულის განთავსების პერიოდი სამ ეტაპად იყოფა: წინასწარი დაკავება, სასჯელის მოხდა და გათავისუფლების წინა პერიოდი. ეს დაყოფა შემთხვევითი არ არის. ის უკავშირდება, როგორც სამართლებრივი პროცედურების წარმოებას, ასევე მსჯავრდებულზე პენიტენციური გარემოს გავლენის თავისებურებებს.

ადამიანი როგორც ბრალდებულობის, ასევე მსჯავრდებულობის პერიოდში განიცდის სტრესს. ბრალდებულობის პერიოდში, ადამიანს აქვს გაურკვეველობის განცდა. ამ დროს მან არ იცის, რას გადაწყვეტს სასამართლო, გაამართლებენ თუ გაამტყუნებენ, თავისუფლებას აღუკვეთავენ, პირობითი მსჯავრის ქვეშ დატოვებენ, თუ ჯარიმას დააკისრებენ. შესაბამისად ეს რეალობა დაწესებულების პერსონალს გამოწვევების წინაშე აყენებს - მნიშვნელოვანი ხდება დაწესებულებაში ისეთი სერვისების შექმნა, რომელიც მსჯავრდებულს დაეხმარება პენიტენციურ სტრესთან გამკლავებაში, ზიანის/რისკების შემცირებასა და სტატუსის ცვლილებისათვის ბენეფიციარის მომზადებაში. (წამების მსხვერპლთა ფსიქო-სოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრი, 2014)

მსჯავრდებულობის პერიოდში, მას შემდეგ რაც სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილება მიღებულია და განაჩენი გამოტანილია, არსებული სტრესის დონე დაბლა იწევს, ადამიანი ეგუება იმ გარემოს სადაც უწევს ყოფნა, ეცნობა ახალ სახეებს, შედის მათთან კონტაქტში, ჩართულია სხვადასხვა სახის აქტივობებში. აღნიშნულ პერიოდში მსჯავრდებულისთვის იქმნება სასჯელის ინდივიდუალური გეგმა, სადაც გათვალისწინებულია თითოეული ბენეფიციარის ინდივიდუალური თავისებურებები, საჭიროებები და რისკები. აღნიშნული გეგმა დგება მულტიდისციპლინური გუნდის მიერ, მსჯავრდებულის საჭიროებებისა და ინტერესების გათვალისწინებით.

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის N33 ბრძანების მე-5 მუხლის მე-3, მე-4 ნაწილის მიხედვით:

3. ინდივიდუალური გეგმა უნდა შეიცავდეს რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის ერთ ან მეტ საჭირო რეაგირებას/აქტივობას. პარალელურად შესაძლებელია საჭირო რეაგირების /აქტივობის ერთდროულად განხორციელება.

4. აქტივობის შერჩევასას პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს იმ აქტივობას, რომელიც მიმართულია დანაშაულის განმეორებით ჩადენის ალბათობის რისკის შემცირებისა და ინდივიდისთვის ჯანსაღი გარემოს შექმნისაკენ.

(საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრი, 2015)

2016 წლის 16 ივლისს გაიხსნა დაბალი რისკის N16 პენიტენციური დაწესებულება, სადაც დაინერგა სასჯელის მოხდის ინდივიდუალური გეგმა. დებულების მიხედვით, აღნიშნული დაწესებულების ერთ-ერთ ამოცანებსა და ფუნქციებს წარმოადგენს:

- მსჯავრდებულთა რესოციალიზაცია;
- ინდივიდუალური გეგმის ფარგლებში მსჯავრდებულთათვის შრომის, განათლების ან/და სოციალურ აქტივობებში მონაწილეობის შესაძლებლობის შექმნა.
- მსჯავრდებულთა ინტერესების, პოზიტიური პოტენციალის გამოვლენა, შეფასება და ამაღლება;
- დაწესებულებაში კულტურული, რელიგიური, სპორტული და სხვა სოციალური აქტივობების ორგანიზება;
- იურიდიულ პირებთან და ფიზიკურ პირებთან თანამშრომლობა მსჯავრდებულთა რესოციალიზაცია/რეაბილიტაციის პროგრამების შემუშავების/განხორციელების მიზნით;
- მსჯავრდებულთა გათავისუფლებისათვის და საზოგადოებაში რეინტეგრაციისთვის მომზადება; (საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრი, 2015)

ყველა მსჯავრდებულისთვის, გარდა უვადო თავისუფლება აღკვეთილებისა, დგება ის დღე, როდესაც უნდა დაუბრუნდეს თავის ოჯახსა და საზოგადოებას. გათავისუფლების წინ ადამიანი შეიძლება კვლავ გაურკვეველობაში იყოს. მისთვის აქტუალურ შეკითხვებს წარმოადგენს, თუ

როგორ დახვდება ოჯახი, როგორ მიიღებს საზოგადოება და სამეგობრო წრე, შეძლებს თუ არა დასაქმებას და ოჯახის გაძლოას. დაწესებულების მიზანს ამ დროისთვის წარმოადგენს მსჯავრდებულის მომზადება ახალი ცხოვრებისთვის, ახალი ან განახლებული ურთიერთობებისთვის. სტრესული მდგომარეობა გათავისუფლების წინა პერიოდში, სიმწვავის ხარისხით უტოლდება დაკავების პირველ პერიოდს. (წამების მსხვერპლთა ფსიქო-სოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრი, 2014)

აღნიშნული ფაქტისა და სპეციფიკის გათვალისწინებით, პენიტენციურ სისტემაში ახალი ტიპის - გათავისუფლებისთვის მომზადების თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულება შეიქმნება, სადაც სასჯელს მოიხდინან ის მსჯავრდებულები, რომელთა მიერ მოსახდელი თავისუფლების აღკვეთის დარჩენილი ვადა 6 თვეს არ აღემატება. სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის თქმით, გათავისუფლებისთვის მომზადების თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მსჯავრდებულები შეძლებს სხვადასხვა აქტივობებში ჩართვას, შეძლებს დაეუფლოს პროფესიას, უქმე დღეებში კი მსჯავრდებულს შეეძლება დაწესებულების დატოვება და ოჯახის მონახულება. ასევე, დაწესებულების დროებით დატოვება შესაძლებელი იქნება სწავლის მიზნითაც. ამ პერიოდში მათ შეეძლებათ მოაგვარონ ელემენტარული ყოფითი პირობები. ასევე მოაწესრიგონ დოკუმენტაცია ან მოიძიონ სამსახური. „ეს ყოველივე ხელს შეუწყობს მსჯავრდებულთა ადაპტაციას საზოგადოებაში და რესოციალიზაციას“- განაცხადა კახა კახიშვილმა. (საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო, 2017)

აღნიშნული ცვლილება საქართველოს კანონში 21.06.2017 წელს შევიდა და პატიმრობის კოდექსის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი ჩამოყალიბდა შემდეგი რედაქციით:

2. თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებია:

ა) გათავისუფლებისთვის მომზადების თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულება;

ბ) დაბალი რისკის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულება;

გ) ნახევრად ღია ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულება;

დ) დახურული ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულება;

ე) განსაკუთრებული რისკის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულება;

ვ) არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულება;

ზ) ქალთა სპეციალური დაწესებულება;

ასევე ცვლილება შევიდა ამავე კანონის 10¹ მუხლში, და ჩამოყალიბდა შემდეგი რედაქციით, კერძოდ:

4. გათავისუფლების მომზადების თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში განთავსებულ მსჯავრდებულს უფლება აქვს, დეპარტამენტის დირექტორის ბრძანებით განსაზღვრული პირობებითა და ვადით დატოვოს დაწესებულების ტერიტორია. (საქართველოს პარლამენტი, 2017)

აღნიშნული ცვლილება მიზნად ისახავს, მსჯავრდებულის ადაპტაციას გარესამყაროსთან და სოციალური ინტეგრაციის ხელშეწყობას. დაწესებულების ტერიტორიის დატოვება გარკვეული პერიოდით, მისი რესოციალიზაციის მიღწევის ერთ-ერთ დამხმარე ფაქტორს წარმოადგენს. თუმცა აღნიშნული ცვლილების პრაქტიკაში განხორციელებამდე, მსჯავრდებულები, რომლებსაც გათავისუფლებამდე დარჩენილი აქვთ 1 წელზე ნაკლები, სხვადასხვა პენიტენციურ დაწესებულებებში ჩართულნი არიან პროგრამაში სახელწოდებით: გათავისუფლების მომზადება.

გათავისუფლების მომზადების პროგრამა N16 დაწესებულებაში

გათავისუფლებისთვის მომზადების პროგრამა N16 დაწესებულებაში 2016 წლიდან მიმდინარეობს. აღნიშნული პროგრამა 3 თვე გრძელდება. პროგრამის გავლის შემდეგ, დაწესებულება მსჯავრდებულს გადასცემს სერტიფიკატს. მასში ჩართულნი არიან ის მსჯავრდებულები, რომლებსაც გათავისუფლებამდე დარჩენილი აქვთ ერთ წელზე ნაკლები. (უნდა აღვნიშნოთ, რომ არის ძალიან ბევრი შემთხვევა, როდესაც მსჯავრდებული აღნიშნულ პროგრამას ვერ გადის, რადგან რამდენიმე წლით ადრე თავისუფლდება სასჯელის მოხდისაგან, წინასწარ მისი ჩართვა კი რა თქმა უნდა შეუძლებელია). პროგრამის გავლის შემდეგ მსჯავრდებული უფრო მეტად ინფორმირებულია იმ სერვისების შესახებ, რომელიც გათავისუფლების შემდეგ შესაძლოა მისთვის საჭირო და აუცილებელი გახდეს. ასევე იძენს ცოდნას სხვადასხვა თემებთან დაკავშირებით, როგორებიცაა:

ეფექტური კომუნიკაცია; სტერეოტიპები და ტოლერანტობა; სტიგმა და დისკრიმინაცია; ბრაზისა და კონფლიქტის მართვა; პრობლემის გადაჭრა და გადაწყვეტილების მიღება; თვითკონტროლი; პასუხისმგებლობა; თვითშეფასება და თვითეფექტურობა; მზაობა სიახლისადმი და ადაპტაცია საზოგადოებრივ ნორმებთან; მოტივაცია; საზოგადოებისა და ინდივიდის ურთიერთმიმართებები; ადამიანის უფლებები და პასუხისმგებლობები; დანაშაული და სასჯელი; პოლიტიკა და მედია; სახელმწიფო სერვისები; არასამთავრობო ორგანიზაციების სერვისები; განათლება; კომუნიკაციის საშუალებები და კომუნალური გადასახადები; ტრანსპორტი და საცხოვრებელი; იურიდიული საკითხები; დასაქმება;

„სტიგმა და დისკრიმინაციის“ სესიის მიზანია, გააზრება იმისა თუ რა არის სტიგმა და დისკრიმინაცია, რა არის მათი გამომწვევი მიზეზები და რა უარყოფით გავლენას ახდენს ადამიანებზე სტიგმის და დისკრიმინაციის ქვეშ ყოფნა. მნიშვნელოვანია მისი დამღევს გზების გაგება და გააზრება. დისკუსიებისა და ჯგუფური სამუშაოების, პრეზენტაციების საშუალებით ხდება სტიგმატიზირებული ჯგუფების იდენტიფიცირება და დისკრიმინაციის პრობლემის გააზრება როგორც ინდივიდის, ასევე საზოგადოების დონეზე.

„მოტივაციის“ სესიის მიზანია მისი როლის განსაზღვრა პირადი კეთილდღეობის გაუმჯობესებაში; რეალური მიზნებისა და სახვის მნიშვნელობის გაცნობიერება, მოტივაციის დეტერმინანტების გაცნობა. მოტივაციის ამაღლება.

„საზოგადოებისა და ინდივიდის ურთიერთმიმართება“ - მონაწილე იაზრებს საზოგადოებაში თითოეული ინდივიდის როლს და მნიშვნელობას. ამასთანავე - სახელმწიფოსთვის ადამიანის, როგორც მიზნის მთავარი ფასეულობის მნიშვნელობას და არა როგორც მიზნის მიღწევის საშუალებას.

„ადამიანის უფლებები და პასუხისმგებლობები (ჩემი უფლება მთავრდება იქ, სადაც იწყება შენი უფლება)“ - მონაწილეებს ექნებათ წარმოდგენა კონსტიტუციით განმტკიცებულ უფლებებსა და ძირითად თავისუფლებებზე და მათ მნიშვნელობაზე ჩვენს ცხოვრებაში. მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, თუ რა როლს თამაშობს საზოგადოების სამართლებრივი კულტურის ჩამოყალიბებაში ადამიანის უფლებებისა და ვალდებულებების ურთიერთგამიჯვნა და ერთმანეთის უფლებების პატივისცემა. ასევე სამართლებრივი ნორმების არსებობის აუცილებლობის, უფლებებისა და ვალდებულებების თანაარსებობის გააზრება.

„დანაშაული და სასჯელის“ სესიის მიზანს წარმოადგენს სისხლის სამართლის როლის გაცნობიერება სოციალური უსაფრთხოების დაცვის კუთხით, დანაშაულის რაობისა და სისხლისსამართლებრივი დასჯადი ქმედების.

თითოეული სესია გრძელდება დაახლოებით 1 საათიდან - 1,5 საათამდე. ტრენერები ინფორმაციის მიწოდებასთან ერთად, მსჯავრდებულებს რთავენ სხვადასხვა სახის აქტივობებში, ამღევენ დავალებებს. აღნიშნულ პროგრამაში ჩართულობით მსჯავრდებული იძენს და ივითარებს კონკრეტულ უნარებს, რის შემდეგაც იგი გათავისუფლების პერიოდს უფრო მეტად მომზადებული ხვდება.

ამავდროულად, N16 პენიტენციურ დაწესებულებაში გახსნილია პურის საცხობი. აღნიშნულ პურის საცხობში მუშაობს 10 მსჯავრდებული. უპირატესობა ენიჭება იმ მსჯავრდებულებს, რომლებსაც დაბალი ეკონომიკური მდგომარეობა აქვთ. მათი ყოველთვიური შემოსავალი 150 ლარია. აღნიშნული თანხის ნაწილს, უმეტეს შემთხვევაში ოჯახებს ურიცხავენ. 2016-2017 წლის მონაცემებით, აღნიშნულ შრომით საქმიანობაში ჩართული იყო 6 მსჯავრდებული, რომელსაც დარჩენილი ჰქონდა 1 წელზე ნაკლები, ამ ეტაპზე ისინი გათავისუფლებულები არიან. ამ დროისთვის 10 მსჯავრდებულიდან - მხოლოდ 1 მსჯავრდებული იმყოფება გათავისუფლების წინა პერიოდში.

გათავისუფლების შემდეგ მსჯავრდებულთა რეაბილიტაცია-რესოციალიზაციის პროცესში ერთვებიან სახელმწიფო სტრუქტურები და არასამთავრობო ორგანიზაციები, როგორებიცაა პრობაციის ეროვნული სააგენტო, დანაშაულის პრევენციის ცენტრი, ფსიქო-სარეაბილიტაციო ცენტრი „თანადგომა“, ასოციაცია „თანხმობა“, წამების მსხვერპლთა ფსიქოსოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრი „GCRT“, საქველმოქმედო ჰუმანიტარული ცენტრი „აფხაზეთი“ და სხვ.

სოციალური ინტეგრაციის ხელშემწყობი სერვისები

არასაკატიმრო სასჯელთა აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ, საქართველოს კანონის მიხედვით, პრობაციის ეროვნული სააგენტოს მიზნებში შედის: ამ კანონით განსაზღვრული სამართლებრივი აქტების აღსრულება, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება, საზოგადოების

უსაფრთხოების დაცვა, მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია (მისი საზოგადოებაში ინტეგრაცია) და რეაბილიტაცია (მსჯავრდებულის გამოსწორება და საზოგადოებაში ჯანსაღ წევრად დაბრუნება). ხოლო სოციალური მუშაკი ახორციელებს იმ ღონისძიებებს, რომლებიც ხელს შეუწყობს მსჯავრდებულის რესოციალიზაციას, რისთვისაც საჭიროების შემთხვევაში თანამშრომლობს სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოებთან. (საქართველოს პარლამენტი, 2007)

ასევე ხდება რისკისა და საჭიროების შეფასება, რომლის მიზანია განმეორებითი დანაშაულის თავიდან აცილება, პრობაციონერის რესოციალიზაცია, მისი რეაბილიტაციისთვის შესაბამისი ინდივიდუალური გეგმის შემუშავება და განხორციელება. რაშიც მულტიდისციპლინური გუნდის ჩართულობა უმნიშვნელოვანესია. აღნიშნული გეგმის მიხედვით, მსჯავრდებული ერთვება მისი საჭიროების შესაბამის აქტივობებსა და სარეაბილიტაციო პროგრამებში. (საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრი, 2015)

გათავისუფლებულ მსჯავრდებულებს სხვადასხვა სარეაბილიტაციო თუ პროფესიული განათლების მიღების და დასაქმების მიზნით, შეუძლიათ მიმართონ დანაშაულის პრევენციის ცენტრს. დანაშაულის პრევენციის ცენტრის მიზანია სასჯელაღსრულების დაწესებულებებიდან გათავისუფლებული პირების რეაბილიტაციის ხელშეწყობა, მათი დაბრუნება საზოგადოების სრულუფლებიან წევრებად. მსჯავრდებულთან მუშაობა იწყება გათავისუფლებამდე 1-3 თვით ადრე. ჩართულობა ნებაყოფლობითია. გათავისუფლების შემდეგ ხდება მსჯავრდებულის ბიო-ფსიქო-სოციალური შეფასება, ინდივიდუალური გეგმის შემუშავება, მის სარეაბილიტაციო პროგრამებში ჩართვა, ოჯახებთან მუშაობა, სხვადასხვა სერვისების მოძიება და მიწოდება, საგრანტო კონკურსებში ჩართვა. (დანაშაულის პრევენციის ცენტრი)

ცენტრი ყოფილ მსჯავრდებულებს სთავაზობს რეაბილიტაციისა და რესოციალიზაციის პროგრამებს, როგორებიცაა: ფსიქო-სოციალური მომსახურება; ჯანმრთელობის პრობლემების მოგვარება; პროფესიული უნარების შეძენა და დასაქმების ხელშეწყობა; არაფორმალური განათლება/ტრენინგები; ყოფილი მსჯავრდებულის ოჯახის წევრთან მუშაობა; იურიდიული დახმარება; ლიდერთა სახლი; ახალგაზრდული კლუბი (დანაშაულის პრევენციის ცენტრი)

ასევე მნიშვნელოვანია საინფორმაციო-ფისოქოლოგიური ცენტრი „თანადგომას“ წვლილი ყოფილ მსჯავრდებულთა რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის პროცესში. აღნიშნული ცენტრი

ყოფილ მსჯავრდებულებს უწევს როგორც ინდივიდუალურ კონსულტაციას, ასევე პერიოდულად ახორციელებს პროექტს „ნარკომომხმარებელთა სოციალური რეაბილიტაცია და რეინტეგრაცია“, ასევე „12 ნაბიჯი - მინესოტას მოდელი ყოფილი პრობაციონერებისათვის“, რომელიც ეხმარება ყოფილ მსჯავრდებულს დაძლიოს დამოკიდებულება და იმყოფებოდეს მუდმივ რემისიაში. (ცენტრი "თანადგომა")

მსჯავრდებულთა რესოციალიზაციის მისაღწევად პერიოდულად სხვადასხვა პროექტებს ახორციელებს ასოციაცია „ტოლერანტი“. ერთი-ერთი პროექტი „სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში მცხოვრები ყოფილი პატიმრების რეაბილიტაციის და საზოგადოებაში რეინტეგრაციის მხარდასაჭერად“ - განხორციელდა 2014 წელს. პროექტის განხორციელებაში ასევე ჩართული იყო ადგილობრივი პარტნიორი ორგანიზაცია „ფაროსი“ (ახალქალაქი). პროექტის ხანგრძლივობა იყო 1,5 წელი. აღნიშნული პროექტი მიზნად ისახავდა რეგიონში (სამცხე-ჯავახეთში) მცხოვრები ყოფილი პატიმრების სოციალური გარიყულობის (ექსკლუზიის) დონის შემცირებას. ამ მიზნის შესრულება სამი ქვე-მიზანს ითვალისწინებდა:

1. რეაბილიტაციისთვის საჭირო სერვისების ამოქმედება
2. ყოფილი პატიმრების სოციალურ- ეკონომიკური მდგომარეობის შემსუბუქება
3. ყოფილ პატიმრებსა და საზოგადოებას შორის ნდობის ამაღლება

პირველი მიზნის შესასრულებლად, შეიქმნა სოციალური მუშაკების, ფსიქოლოგისა და იურისტისგან შემდგარი სამუშაო ჯგუფი. ჩატარდა გამოკითხვა, რომელმაც გამოავლინა სამიზნე ჯგუფის საჭიროებები. ამოქმედდა ცხელი ხაზი ყოფილი პატიმრებისთვის. ამ ჯგუფის წარმომადგენლებმა მიიღეს სამედიცინო, იურიდიული და ფსიქოლოგიური დახმარება.

მეორე მიმართულება ითვალისწინებდა ბენეფიციარების მომზადებას პროფესიული გადამზადების ცენტრებში, ბიზნესმენებთან კონსულტაციების ჩატარებას ყოფილი პატიმრების შემდგომი დასაქმების მიზნით, ბიზნეს-ტრენინგის ჩატარებას, ყოფილი პატიმრების თვითდასაქმების ხელშეწყობას.

მესამე მიზნის მიღწევაზე მიმართული საქმიანობების ფარგლებში მომზადდა სოციალური კლიპი, რომელის ჩვენება მოხდა საზოგადოებრივი მაუწყებლობის პირველ არხზე; მომზადდა და სამიზნე ჯგუფის წარმომადგენლებს შორის დარიგდა ბუკლეტი ყოფილი პატიმრების უფლებების

შესახებ; ჩატარდა ყოფილ პატიმართა ნამუშევართა გამოფენა-გაყიდვა; ჩატარდა სამი ფლემზობი. (ასოციაცია "ტოლერანტი", 2014)

ზემოთ აღნიშნული სხვა დამატებითი ორგანიზაციების შესახებ, უფრო დაწვრილებით გაეცნობით სერვისის მიმწოდებლებთან ინტერვიუს ბლოკში.

სტატისტიკა

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს 2016 წლის ანგარიშის მიხედვით 2012 წლიდან 2016 წლის ჩათვლით პრობაციის ეროვნული სააგენტოს ჩართულობით 538 პრობაციონერი დასაქმდა. პირობით მსჯავრდებულთა რეაბილიტაციის მიზნით, 2014 წელს სისტემაში შეიქმნა „სარეაბილიტაციო პროგრამების სამმართველო“, რის საფუძველზეც ოფიცრებთან ერთად, სერვისების მიწოდებას ახორციელებენ სოციალური მუშაკები და ფსიქოლოგები. 2012 წელთან შედარებით 2014 წელს გაიზარდა ფსიქოსარეაბილიტაციო-პროგრამებში ჩართულ პრობაციონერთა რაოდენობა. კერძოდ, 2012 წელს 33 109 პრობაციონერიდან აღნიშნული პროგრამა გაიარა 387-მა(1,17%) პრობაციონერმა, 2014 წელს 15 361 პრობაციონერიდან 1665 (10,8%) იყო ჩართული. 2015 წელს 19 230 პრობაციონერიდან ფსიქოსარეაბილიტაციო პროგრამაში ჩაერთო 8238 პრობაციონერი, ხოლო 2016 წლის დეკემბრის მდგომარეობით 21 333-დან 4 530 იღებდა მონაწილეობას. 2016 წლის დეკემბრის მდგომარეობით, პროფესული გადამზადების კურსები და საგანმანათლებლო პროგრამები გაიარა 208 პრობაციონერმა. ამავე წლის მდგომარეობით, საზოგადოებრივ-კულტურულ საქმიანობაში ჩაერთო 838 პრობაციონერი.

2014 წელს მინისტრის ბრძანებით დამტკიცდა სავალდებულო და ნებაყოფლობითი 6 სარეაბილიტაციო პროგრამა.

პირობით მსჯავრდებულთა დასაქმების მიზნით, პრობაციის ეროვნულმა სააგენტომ, ბიზნეს-პროექტების დაფინანსების პროგრამა განახორციელა. (საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო, 2016)

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სისტემის სისხლის სამართლის სტატისტიკის 2017 წლის მარტის ერთიანი ანგარიშის მიხედვით, პრობაციის

ეროვნული სააგენტოს ხელშეწყობით, თბილისის, შიდა ქართლის, მცხეთა-მთიანეთის, ქვემო ქართლის, კახეთის, სამცხე-ჯავახეთის, იმერეთის, გურიის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის და აჭარის რეგიონებში განხორციელებული საგანმანათლებლო პროგრამების, საზოგადოებრივ-კულტურული საქმიანობის, სარეაბილიტაციო და სამკურნალო პროგრამების, განრიდებულთა შეფასებისა და დასაქმების ღონისძიებები სულ 498 მსჯავრდებულისთვის მოქმედებდა. (საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო, 2017) იხ. ცხრილი 1

2016 წლის მარტის ერთიანი ანგარიშის მიხედვით კი, აღნიშნული ღონისძიებები 737 მსჯავრდებულისთვის მოქმედებდა. (საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო, 2016) იხ. ცხრილი 2

რაც შეეხება საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრს“, 2013-2014 წლების შემდეგ ანგარიშს აქვეყნებს:

აღნიშნულ წლებში დანაშაულის პრევენციის სოციალური მუშაკები პენიტენციურ დაწესებულებაში შეხვდნენ 2400-ზე მეტ მსჯავრდებულს; განთავისუფლების შემდეგ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ყოფილ პატიმართა რეაბილიტაციისა და რესოციალიზაციის პროგრამას მიმართა 1342 ყოფილმა პატიმარმა; აღნიშნული რაოდენობიდან პროგრამაში აქტიურად ჩაერთო 917 ბენეფიციარი. 268 ბენეფიციარს გაეწია ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული სხვადასხვა სახის დახმარება; 185 ბენეფიციარმა მიიღო უფასო იურიდიული კონსულტაცია; 48 ბენეფიციარი ჩაერთო ინგლისური ენის შემსწავლელ უფასო კურსში; 142 ბენეფიციარმა გაიარა უფასო პროფესიული გადამზადების კურსი; 91 ყოფილი პატიმარი ჩაერთო სოციალური უნარების განვითარების ტრენინგში; 44 ბენეფიციარმა გაიარა მცირე ბიზნესის წარმოებისთვის საჭირო საბაზისო ცოდნისა და უნარების ტრენინგი; დახმარება გაეწია ბიზნეს გეგმის შედგენაში; 5 ბენეფიციარს, საგრანტო პროგრამის ფარგლებში, დაუფინანსდა ბიზნეს იდეა, 4 000 (ოთხი ათასი) ლარის ოდენობით; 10 ყოფილმა პატიმარმა გაიარა მართვის მოწმობისთვის მოსამზადებელი კურსი; 34 ბენეფიციარმა გაიარა დასაქმების ადგილის ძიების საბაზისო უნარების ტრენინგი; 15 ბენეფიციარმა, გაიარა 3 თვიანი ანაზღაურებადი სტაჟირება სხვადასხვა ორგანიზაციაში, თვეში 150 ლარის ოდენობით; დასაქმდა 143 ყოფილი პატიმარი.

(დანაშაულის პრევენციის ცენტრი)

სტიგმა

აღნიშნული სერვისების მიუხედავად, არსებობს გარე ფაქტორები, რომელიც ხელს უშლის გათავისუფლებულ მსჯავრდებულს ადვილად ადაპტირდეს გარემოში და საზოგადოების სრულფასოვანი წევრი გახდეს. ერთ-ერთ ფაქტორს წარმოადგენს, საზოგადოებაში გავრცელებული სტიგმა. მოდით მოკლედ მიმოვიხილოთ, რას წარმოადგენს სტიგმა და გავცნოთ მის კლასიფიკაციას.

სტიგმა ეს არის ინდივიდზე ან ჯგუფზე ადამიანების უარყოფითი რეაქცია გარკვეული სავარაუდო არასრულფასოვნების, ან განსხვავებულობის გამო, რაც დამამცირებლად მოქმედებს მათზე. (გერიგი, რ. ზიმბარდო, ფ., 2009)

Labeling Approach წარმოდგება ინგლისური სიტყვიდან. „Label” ნიშნავს ეტიკეტს, ხოლო „Approach” - მიდგომას, დაახლოებას. ეტიკეტირების თეორია ასევე ცნობილია „იარლიყების მიკერების“ სახელით. ეტიკეტირების თეორია პირველად ჩამოაყალიბა ამერიკელმა სოციოლოგმა ფრანკ დანენბაუმმა. ეტიკეტირების თეორიის კლასიკური დახასიათება, ეკუთვნის ასევე ამერიკელ სოციოლოგს ჰოვარდ ბეკერსა და ედვინ ლემერტს. ბეკერის აზრით, ჩადენილი ქმედებები არც კარგია და არც ცუდი. ნორმალურობა და დევიანტურობა ეს არის სოციალურად განსაზღვრული თვისებები. ამდენად, ის ფიქრობს რომ, დევიაცია არის არა მოქმედების თვისება, არამედ „კრიმინალების“ მიმართ მიწერილი წესები და სანქციები. სტიგმატიზირების პროცესი, მისი აზრით, არის სხვების რეაქციის დამახინჯება ნორმალურ იდენტობაზე. როგორც წესი, „დამნაშავედ“ ეტიკეტირებას ახდენენ სოციალური კონტროლის ორგანოები, რაც გავლენას ახდენს ინდივიდის ცნობიერებაზე, რამაც შესაძლოა დევიანტური კარიერისა და დევიანტური სუბკულტურების განვითარებას შეუწყოს ხელი. (შალიკაშვილი, მ. მიქანაძე, გ., 2011)

გოფმანმა შემოგვთავაზა სტიგმატიზაციის შემდეგი კლასიფიკაცია:

1. გვაროვნული, რომელიც გადაეცემა თაობიდან თაობას და გულისხმობს რელიგიურ, რასობრივ და ეთნიკურ ჭრილში, ადამიანების სტიგმატიზაციას;
2. „სხეულის მიმართ ზიზღი“ - წარმოადგენს არამემკვიდრეობით ფიზიკურ მახასიათებელს, ეს შეიძლება იყოს ფიზიკური შეზღუდულობა, დამახინჯებული სხეული, სიმსუქნე და სხვ.

3. ინდივიდუალური ხასიათის თავისებურებები, რომელიც ინდივიდის ქცევასთან ან პიროვნებასთანაა დაკავშირებული. ეს შეიძლება იყოს ნარკოდამოკიდებულება, ჰომოსექსუალიზმი, დელიქვენტობა და სხვ. (Goffman, E., 1986)

სწორედ მესამე ტიპის სტიგმას აწყდებიან მსჯავრდებულები და ყოფილი მსჯავრდებულები, ნასამართლობის გამო.

სტიგმა კი ხელს უშლის ყოფილ მსჯავრდებულს, როგორც ურთიერთობების გაუმჯობესებაში, ასევე დასაქმების პროცესში.

აღნიშნული და მსგავსი პრობლემების შესახებ 2014 წლის ივნის-აგვისტოში ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის „საზოგადოებაში დაბრუნების ხელშეწყობა: სოციალური ბიუროების დაარსება ყოფილი პატიმრების, პატიმრებისა და პრობაციონერებისთვის“ ფარგლებში ჩატარდა კვლევა. საქართველოს 4 სხვადასხვა ქალაქში - თბილისში, ბათუმში, ქუთაისსა და ზუგდიდში გამოიკითხნენ პრობაციის ბიუროს ოფიცრები და თავად პრობაციონერები. თითოეულ ქალაქში ჩატარდა 5 ჩაღმავებული ინტერვიუ, როგორც პრობაციის ოფიცრებთან, ასევე 5 ინტერვიუ -პრობაციონერებთან. ამასთანავე - თითო-თითო ფოკუსირებული დისკუსია თითოეულ სამიზნე ჯგუფთან. სულ ჩატარდა ორმოცი ჩაღმავებული ინტერვიუ და რვა ფოკუსირებული დისკუსია. გამოყენებულ იქნა წინასწარ შემუშავებული კითხვარი, ცალკე პრობაციონერებისთვის და ცალკე ოფიცრებისთვის. შერჩევა მოხდა მარტივი რანდომული შერჩევის მეთოდით.

ოფიცრებთან ინტერვიუს პროცესში გაირკვა, რომ პრობაციონერები ყველაზე ხშირად მიმართავენ პრობაციას, დასაქმებაში ხელშეწყობის მოთხოვნით. ოფიცრებს მოჰყავთ ისეთი მაგალითები, როდესაც დაუსაქმებიათ ან ხელი შეუწყვიათ მათ დასაქმებაში. პრობაციონერები საქმდებიან ისეთ სამსახურებში, როგორცაა მშენებლობა, სარემონტო სამუშაოები, ავტო-სამრეცხაო, ავტომანქანის სახელოსნო, გზების დაგება და აშ. თუმცა იმასაც აღნიშნავენ რომ დასაქმებულთა რაოდენობა დიდი არ არის, რის მიზეზადაც ხსნიან ბიზნეს-სტრუქტურებისგან თავის არიდებას ნასამართლევი პირების დასაქმებაზე. რასაც ისევ სტიგმამდე მივყავართ.

კვლევის მონაწილეთა ნახევარზე მეტი ინტერვიუს მომენტისთვის დაუსაქმებელია. ხოლო ვინც დასაქმებულია, ისინი არ მუშაობენ საჯარო სამსახურში. კერძო სექტორში დასაქმებაც ძირითადად მათ მოახერხეს ახლო ნათესავების ხელშეწყობით და მხარში დგომით.

თბილისი, ფოკუსირებული დისკუსია:

„ახლახან იყო შემთხვევა, რომ თვითონ პრობაციონერმა შექმნა საწარმო და მოგვცა ინფორმაცია, სხვებს დავასაქმებო და 6 კაცი დაასაქმა...“

ბათუმი, ჩადრმავებული ინტერვიუ :

„რა ხდება იცით, რაღაც ერთგვარი სტიგმატიზაცია არის საზოგადოებაში, და სიმართლე რომ გითხრათ, იმ ხალხისაც მესმის, ბიზნესმენებს ვგულისხმობ. რესურსიც ძალიან დიდია და არანასამართლევ პირის აყვანაც თავისუფლად შეუძლია. ურჩევნია ნასამართლეობის არმქონე პირები დაასაქმოს, ვიდრე ნასამართლევ“.

რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ საკმაოდ ბევრია ისეთი შემთხვევა, როდესაც არის სამსახურები, თუმცა პრობაციონერისთვის შეთავაზების შემდეგ, ისინი არ თანხმდებიან კონკრეტულ სამსახურს.

თბილისი, ჩადრმავებული ინტერვიუ:

„დიახ ბევრი შემთხვევა გვქონია. იცით რატომ? რომ გავედით, ვიშოვეთ მუშების ადგილი და ეს არ უნდათ, ქართული მომენტია. აი, უთქვამთ მენეჯერად ვიმუშავებ...მუშად არა, ხოდა მენეჯერად არ იღებენ პრობაციონერებს. კერძო სტრუქტურას მით უმეტეს ვერ დაავალდებულებ“.

რამდენიმე რესპონდენტი პირობით სასჯელამდე მუშაობდა სახელმწიფო სამსახურში, როგორცაა ფოსტა, ჯარი, დაცვის პოლიცია. რესპონდენტების ნაწილი ამჟამინდელ დაუსაქმებლობას უკავშირებს არსებულ პირობით სასჯელს. ასევე ისინი ასახელებენ რომ ჩამორთმეული მართვის მოწმობის გარეშე ისინი შეზღუდულნი არიან დასაქმდნენ სამსახურში. ნაწილი აცხადებს რომ ფიზიკურად ვერ იმუშავენ, ზოგიერთი ამის მიზეზად აცხადებს იმას რომ ფიზიკურად არ შეუძლია, ნაწილი კი მიიჩნევს რომ უმაღლესი განათლებადამთავრებული მაღალანაზღაურებად სამსახურს ელის და ჯერჯერობით თავს იკავებს დაბალანაძრაურებად სამსახურში დასაქმდეს. დანარჩენი ნაწილი აღნიშნავს რომ საერთოდ არ სურთ დასაქმება,

ამისთვის კი არანაირი ობიექტური არგუმენტი არ აქვთ. აღნიშნული პირების ნაწილი დაუსაქმებლობას თავიანთ პირობით სასჯელს არ უკავშირებს.

მონაწილეთა უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ ოჯახის წევრებთან მათ ძალიან კარგი და თბილი დამოკიდებულება აქვთ. მხოლოდ რამდენიმე რესპონდენტმა აღნიშნა თავიანთ ოჯახის წევრებთან დაძაბული ურთიერთობის შესახებ. მიზეზად ასახელებენ მათ მიერ ნარკოტიკული ნივთიერებების მოხმარების გამოცდილებას. მეგობრებთან ურთიერთობას აგრძელებს პრობაციონერთა უმრავლესობა და აღნიშნავენ რომ მათთან კარგი ურთიერთობა აქვთ. მხოლოდ მცირე ნაწილი ამბობს რომ მეგობრების ნაწილმა დაივიწყა და აღარანაირი ურთიერთობა აღარ აქვთ.

„დემოკრატიის ინსტიტუტის“ წარმომადგენელი, რომელიც მუშაობს ყოფილ მსჯავრდებულებთან და პრობაციონერებთან საუბრობს იმ გამოწვევებზე, რომლებიც ყოფილ მსჯავრდებულებს ხვდებათ დასაქმების ბაზარზე:

„ვცდილობთ პირადი ნაცნობობით მოვიძიოთ დამსაქმებლები. ისინი თავს იკავებენ ნასამართლეს თანამშრომლის აყვანისგან. გვპირდებიან, მაგრამ ხშირ შემთხვევაში დაპირება დაპირებად რჩება. მიუხედავად ამისა, პროექტის ფარგლებში 81 დასაქმებული ბენეფიციარი გვყავს - 77 დასაქმდა ჩვენ მიერ დაფინანსებულ მცირე საწარმოებში და ოთხი - სხვადასხვა კომპანიაში. ბენეფიციარები, რომლებმაც ჩვენი მხარდაჭერით საკუთარი საწარმო აამოქმედეს, მზად არიან სხვა ბენეფიციარი დაასაქმონ. ამ დროისთვის პროექტში ჩართულია 1106 ადამიანი - ყოფილი პატიმრები და მათი ოჯახის წევრები და 54 პრობაციონერი“. (საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო, 2014)

როგორც ვხედავთ, სასჯელაღსრულების სისტემაში არის როგორც მიღწევები, ასევე რიგი გამოწვევები.

კვლევის საგანი

კვლევის საგანს წარმოადგენს გათავისუფლების მოლოდინში მყოფი მსჯავრდებულების საჭიროებების, სამომავლო ხედვებისა და გამოწვევების შესწავლა.

როგორც ვთქვით, მსჯავრდებულობის ყველა პერიოდს თავისი მახასიათებელი და მნიშვნელობა აქვს. გათავისუფლების წინ, იმატებს შფოთვა და ფიქრი იმაზე, თუ რა იქნება შემდეგ, როგორ შეხვდება ოჯახი, საზოგადოება, ადვილად იშოვის თუ არა სამსახურს და საერთოდ, რა ელის სამომავლოდ. აღნიშნულ რთულ პერიოდში სოციალური მუშაკის ჩართულობა ძალიან მნიშვნელოვანია. მან უნდა გააძლიეროს ბენეფიციარი, რათა დარჩენილი სასჯელი მან მიზნობრივად და ნაყოფიერად გამოიყენოს. როგორც ვახსენეთ, მსჯავრდებული ამ პერიოდში ერთვება გათავისუფლებისთვის მომზადების პროგრამაში. თუმცა ამის გარდა, მისი საჭიროებიდან გამომდინარე, შესაძლოა დაიგეგმოს ბენეფიციარის ჩართულობა სხვადასხვა სარეაბილიტაციო თუ საგანმანათლებლო პროგრამებში. ასევე უნდა აღვნიშნოთ რომ მსჯავრდებულისთვის მნიშვნელოვანია, როგორც სასჯელის აღსრულების პერიოდში სარეაბილიტაციო პროგრამებში ჩართვა, ასევე გათავისუფლების შემდგომ, მისი რესოციალიზაციისა და სრულყოფილი ფუნქციონირებისთვის, გარკვეულ სერვისებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა.

მნიშვნელოვანია იმის გარკვევა თუ რა სამომავლო გეგმები აქვთ მსჯავრდებულებს გათავისუფლების წინ და რა წინააღმდეგობები შეიძლება შეხვდეთ გარეთ. მნიშვნელოვანია შევისწავლოთ გათავისუფლების მოლოდინში მყოფ მსჯავრდებულთა საჭიროებები, სამომავლო ხედვები და გამოწვევები. საინტერესოა გავიგოთ, თუ რას ფიქრობენ ისინი აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

ასევე მნიშვნელოვანია გავიგოთ, რა სერვისებს სთავაზობს სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციები ყოფილ მსჯავრდებულებს, როგორი მდგომარეობაა დასაქმების კუთხით, რამდენად ადვილად ახერხებენ დასაქმებას, რამდენად უდგას მხარში ოჯახი, მეგობრები, საზოგადოება. აღნიშნულ თემებზე სასაუბროდ საინტერესო იქნება იმ რესპონდენტების აზრის გაგება, ვინც უშუალოდ მუშაობს ყოფილ მსჯავრდებულებთან.

კვლევის ობიექტი

- N16 დაწესებულებაში განთავსებული მსჯავრდებულები, რომლებსაც გათავისუფლებამდე დარჩენილი აქვთ 1 წელზე ნაკლები;

- სოციალური ინტეგრაციის ხელშემწყობი სერვისის წარმომადგენლები.

კვლევის მიზანი

N16 დაბალი რისკის დაწესებულების გათავისუფლების მოლოდინში მყოფ მსჯავრდებულთა სამომავლო ხედვების, საჭიროებების, გამოწვევების შესწავლა გათავისუფლებამდე ერთი წლით ადრე.

ასევე - არსებული სერვისებისა და გამოწვევების შესწავლა, მსჯავრდებულის/ყოფილი მსჯავრდებულის რესოციალიზაციისა და რეაბილიტაციის პროცესში.

კვლევის ამოცანები

- მსჯავრდებულების კონკრეტული საჭიროებების, გამოწვევების და მოლოდინების შესწავლა ფსიქოლოგიური, სოციალური, ოჯახური მხარდაჭერისა და დასაქმების კუთხით;
- მსჯავრდებულების დამოკიდებულების შესწავლა სოციალური მუშაკის როლთან დაკავშირებით, კერძოდ, რამდენად მნიშვნელოვნად მიიჩნევენ ბენეფიციარი სოციალური მუშაკის როლს, განთავისუფლებისთვის მომზადების პროცესში და მის შემდეგ.
- იმ სერვისების შესწავლა, რომლებსაც სახელმწიფო სტრუქტურები და არასამთავრობო ორგანიზაციები სთავაზობენ ბენეფიციარს;
- გამოწვევები, რომლებიც ყოფილ მსჯავრდებულს ხვდება ოჯახში, საზოგადოებასა და დასაქმების ბაზარზე - როგორც ყოფილი მსჯავრდებულების, ისე სოციალური სერვისების მიმწოდებელთა პერსპექტივიდან;

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევაში გამოყენებული იყო არაალბათური შერჩევა. ამ შემთხვევაში კვლევაში ჩართული იყვნენ ის მსჯავრდებულები, რომლებსაც გათავისუფლებამდე დარჩათ ერთი წელი ან ერთ წელზე

ნაკლები. ასევე გამოიკითხნენ ის სახელმწიფო თუ არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც გარკვეული სახის სერვისებს სთავაზობენ მსჯავრდებულებს და ყოფილ მსჯავრდებულებს.

კვლევაში გამოყენებული იყო თვისებრივი მეთოდის კვლევითი ტექნიკა, კერძოდ - სიღრმისეული ინტერვიუ, რომელმაც საშუალება მოგვცა რესპონდენტებისაგან მიგველო ღრმა, დეტალური და თანმიმდევრული ინფორმაცია.

კვლევაში ჩართული იყო ორი ჯგუფი: მსჯავრდებულები და სერვისის წარმომადგენლები. კვლევაში მონაწილეობდა 10 მსჯავრდებული, რომლებსაც გათავისუფლებამდე დარჩენილი ჰქონდათ ერთი წელი ან წელზე ნაკლები. რადგან კვლევის მიზანს ასევე წარმოადგენს გარეთ არსებული სერვისებისა და გამოწვევების შესწავლა, კვლევისთვის შეირჩა დანაშაულის პრევენციის ცენტრი, წამების მსხვერპლთა ფსიქოსოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრი „GCRT“, საინფორმაციო სამედიცინო-ფსიქოლოგიური ცენტრი „თანადგომა“, საქველმოქმედო ჰუმანიტარული ცენტრი „აფხაზეთი“ და იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ასოციაცია „თანხმობა“. აღნიშნული 5 ორგანიზაციიდან, 1 სახელმწიფო სტრუქტურას წარმოადგენს, ხოლო 4 - არასამთავრობო სექტორს.

მსჯავრდებულებთან სიღრმისეული ინტერვიუ ჩატარდა ამა წლის მაისის თვეში, ქ. რუსთავში, N16 პენიტენციურ დაწესებულებაში, ხოლო სერვისების წარმომადგენლები კვლევაში ჩაერთნენ ივნისის თვეში. მსჯავრდებულებთან სიღრმისეული ინტერვიუს ხანგრძლივობა იყო 1 საათიდან - 1 საათსა და 20 წუთამდე. მათთან ინტერვიუ ჩატარდა კონფიდენციალურ გარემოში, სოციალური მუშაკის ოთახში. მსჯავრდებულთა ასაკობრივ კატეგორიას წარმოადგენდა 20 – 47 წელი. რაც შეეხება სერვისის წარმომადგენლებთან ინტერვიუს ხანგრძლივობას, თითოეული მათ სამუშაო ადგილას 40 წუთიდან 50 წუთამდე გაგრძელდა. (თვისებრივი მასალა დამუშავებული იყო აუდიო მასალის ტრანსკრიპტების ანალიზის შედეგად).

კვლევის შეზღუდვად შესაძლოა ჩავთვალოთ, N16 პენიტენციურ დაწესებულებაში ინტერვიუერისა და რესპონდენტების ერთ ინსტიტუციაში ყოფნა, რასაც შესაძლოა პასუხის გაცემის კუთხით, გავლენა მოეხდინა კვლევაში ჩართულ მონაწილეებზე.

კვლევის შედეგების ანალიზი

კვლევამ აჩვენა რომ მსჯავრდებულთა უმრავლესობას გათავისუფლების შემდეგ აქვს ოჯახის თანადგომის იმედი. რაც შეეხება საზოგადოების მხარდაჭერას, როგორც შედეგები გვიჩვენებს, რესპონდენტების უმრავლესობა საზოგადოებისგან მიმღებლობას ელის.

რესპონდენტი N1 (34 წლის): *“ყველა მიმიღებს ჩვეულებრივად, რადგან მათი იმედი მაქვს. არ ველი სირთულეებს”* (დანაშაულის ხასიათი: ტყის ფონდის ტერიტორიიდან 300 ერთეული ფიჭვის ნერგის უკანონოდ ამოღებისა და გატანის სანაცვლოდ, ქრთამის სახით აიღო ფულადი თანხა 1000 ლარის ოდენობით; დანაშაულს არ აღიარებს).

რესპონდენტი N2 (46 წლის): *“ოჯახი კარგად მიმიღებს რა თქმა უნდა, ერთი-ორი მეგობარი შემომრჩა, რომლებიც გვერდში დამიდგებიან, საზოგადოებას კი ვფიქრობ, გაუჭირდება ჩემი მიღება, რადგან ორჯერ-სამჯერ დანაშაულს რომ ჩაიდენ, ფიქრობენ რომ მეოთხედაც ჩაიდენ. ვერც გაამტყუნებ”* (კარფურიდან ცდილობდა დაუფლებოდა ნესტლეს ფირმის 11 ლარად და 5 თეთრად ღირებულ შოკოლადის ფხვნილ „ნესქვიკს“; დანაშაულს აღიარებს).

რესპონდენტი N3 (41 წლის): *“საზოგადოებისთვის ცუდი არასოდეს გამიკეთებია, ცუდი წარსული არ მქონია, ამიტომ საზოგადოება ჩვეულებრივად მიმიღებს. ოჯახი, ნათესავები და მეგობრები კი, სულმოუთქმელად მელოდებიან”*. (სოფელ ჭ-ის ტერიტორიაზე მოძრაობისას ვერ უზრუნველყო ავტომანქანის უსაფრთხო მართვა, გადავიდა საპირისპირო მოძრაობის ზოლზე და შეეჯახა ავტომანქანას, რის შემდეგაც მძიმე დაზიანება მიიღო მძღოლმა, მგზავრი კი, გარდაიცვალა; დანაშაულს აღიარებს).

რესპონდენტი N4 (20 წლის): *“ოჯახს და მეგობრებს, ვინც დამრჩა, ძალიან გაუხარდებათ ჩემი დანახვა. საზოგადოებას კი რაც შეეხება, არ დაველოდები მათ, მე თავად მივიღებ პოზიტიურად”* (ნ.მ-მ სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, სოფელ ს-ის ტერიტორიაზე, ყაჩაღურად თავს დაესხა ტაქსის მძღოლ მ.კ-ს, რა დროსაც ნ.მ-მ დანის გამოყენებით სიცოცხლისათვის და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მუქარით მოსთხოვა თანხის გადაცემა. ამ უკანასკნელმა მას გაუწია აქტიური წინააღმდეგობა, რის გამოც ნ.მ ადგილიდან გაიქცა; დანაშაულს აღიარებს).

რესპონდენტი N5 (37 წლის): „ოჯახი და მეგობრები ჩვეულებრივად მიმიღებენ, ხალხი კი არ ვიცი“ (სოფელ ხ-ს გზაზე, კ.ს-ს მართვის ქვეშ მყოფი „ვოლვოს“ მოდელის სატვირთო ავტომობილი დაეჯახა ჯერ ს.ა-ის მართვის ქვეშ მყოფ მცირე სატვირთო ავტომობილს, შემდეგ კი გ.ჩ-ის მართვის ქვეშ მყოფ ავტომობილს რამაც გამოიწვია მათი გარდაცვალება და კ.ჯ-ის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება; დანაშაულს აღიარებს).

რესპონდენტი N6 (34 წლის): „ყველა ჩვეულებრივად მიმიღებს, ასე მგონია“ (ლ.ბ. 2015 წელს დაინიშნა ერთ-ერთი მუნიციპალიტეტის გამგეობის სამხედრო აღრიცხვისა და გაწვევის სამსახურის უფოსის თანამდებობაზე და "საჯარო სამსახურის შესახებ" საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის თანახმად წარმოადგენდა მოხელეს. 2016 წლის 09 ივლისს ლ.ბ-მ მოქალაქეების კ.ლ-სა და ვ.კ-ს სამხედრო სამსახურის გადავადების უვარგისად ცნობაში დახმარების და სამსახურებრივი მფარველობის გაწვევის სანაცვლოდ ქრთამის სახით აიღო 800 ლარი; დანაშაულს არ აღიარებს).

რესპონდენტი N7 (47 წლის) : „ოჯახის წევრები, მეგობრები დიდი ხანია მელოდებიან, ჩემი ძველი თანამშრომლებიც. ვფიქრობ ყველა კარგად მიმიღებს“ (სიტყვიერი შეთანხმების საფუძველზე მოქალაქე ა.ზ-სგან ისესხა 6 000 აშშ დოლარი, რის სანაცვლოდაც ვალის დაბრუნებამდე თავისი კუთვნილი ბინა, მდებარე ქ. თბილისში, გადაუფორმა ა.ზ-ს, შემდგომში მისთვის ერთოთახიანი ბინის ყიდვის პირობით. გ.რ-მ დაარღვია პირობა და ვალის გადაუხდელად დაზარალებულს მოთხოვა ბინის დაბრუნება. წააწყდა რა წინააღმდეგობას ა.ზ-სგან გადაწყვიტა დაეშინებინა იგი და განზრახვის სისრულეში მოსაყვანად ჩაისვა ა/მანქანაში მისი ვაჟი ნ.მ და იარაღის მუქარით მოთხოვა მას, რათა მის მშობლებს კვლავ გადაეფორმებინათ მისთვის ბინა. აღნიშნული ბინა გ.დავითაშვილმა, ისე, რომ დაზარალებულისათვის ვალი არ გადაუხდია, გენერალური მინდობილობით გაასხვისა მოქალაქე რ.ნ-ზე; დანაშაულს არ აღიარებს).

რესპონდენტი N8 (24 წლის): „მეუღლე ყოველ დღე მელოდება, მეგობრების იმედი მაქვს, რომ გვერდში დამიდგებიან, საზოგადოებას კი მგონია გაუჭირდება ჩემი მიღება, რადგან ნასამართლევი ვარ“ (დ.ვ. ფარულად დაეუფლა ზ.ფ-ს აიფონის ფირმის კუთვნილ მობილურ ტელეფონს; დანაშაულს აღიარებს).

რესპონდენტი N9 (32 წლის): „ცვლილებებს არ ველოდები ურთიერთობებში, ისევ ისე მიმიღებს ყველა“ (იყო რა სსიპ „სურსათის ეროვნული სააგენტო“-ს ერთ-ერთი მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ცხოველთა სასაკლავოს შპს „X“-ის ცხოველთა დაკვლის პროცესზე ზედამხედველი, მოქალაქე ი.ლ-ზე გასცა ყალბი ვეტერინარული მოწმობები საქონლის ხორცის ვარგისიანობის შესახებ, რაზეც ქრთამის სახით მიიღო ფულადი თანხა 80 ლარის ოდენობით; დანაშაულს აღიარებს).

რესპონდენტი N10 (42 წლის): „ოჯახისგანაც და საზოგადოებისგან ველოდები მხარდაჭერას, მჯერა რომ კარგად შემხვდებიან“ (იყო რა პირობითი მსჯავრის ქვეშ ეჭვიანობის ნიადაგზე მეუღლისათვის დანის გამოყენებით სახისა და ყელის არეში სხეულის მსუბუქი ხარისხის დაზიანების მიყენებისათვის, მისი სიმამრის სახლში ეჭვიანობის ნიადაგზე ბასრი კიდის მქონე საგნისა და ნაჯახის გამოყენებით მეუღლეს მარცხენა მტევნის მიდამოში, სიმამრს თავის არეში ნაკვეთი და სკალპირებული ჭრილობების და სიდედრს თხემის მიდამოში დიდი ზომის ნაკვეთი ჭრილობის სახით მიაყენა სხეულის მსუბუქი დაზიანებები ჯანმრთელობის ხანმოკლე მოშლით; დანაშაულს აღიარებს).

ინტერვიუს პროცესში ათივე რესპონდენტმა აღნიშნა ოჯახის თანადგომის მნიშვნელობა, როგორც სასჯელის მოხდის პერიოდში, ასევე გათავისუფლების შემდეგ. მათი აზრით, ოჯახი ისევ ისე, თბილად მიიღებს. როგორც თავად აღნიშნავენ, ოჯახთან ყოველდღიური ურთიერთობა აქვთ ტელეფონის მეშვეობით. დღეში რამდენჯერმე რეკავენ ოჯახში. ასევე თვეში 2-ჯერ, 3-ჯერ ოჯახის წევრებს ხვდებიან როგორც ხანმოკლე, ასევე ხანგრძლივ პაემნებზე. ვიდეოპაემნით იშვიათად სარგებლობენ, რადგან როგორც თავად ამბობენ, მათთვის მნიშვნელოვანია ახლობლების ფიზიკური სიახლოვე, პირისპირ ლაპარაკი, ხელის ჩამორთმევა და ჩახუტება. მათი განცხადებით, ურთიერთობები არ შეცვლილა მათსა და ოჯახს შორის, პირიქით, 10-დან 3-მა რესპონდენტმა განაცხადა, რომ ოჯახის ფასი ახლა უფრო გაიგო და მეტად დააფასა.

როგორც თავად აღნიშნეს, ნათესავებთან ურთიერთობაც არ შეცვლილა და არც გათავისუფლების შემდეგ შეიცვლება. დღემდე გვერდში უდგანან ისინი, როგორც მსჯავრდებულს ასევე მსჯავრდებულის ოჯახს. მათი თქმით, როგორც ოჯახის წევრები, ასევე ნათესავებიც ელოდებიან მათ გათავისუფლებას - „ძალიან მეხმარებიან, როგორც ემოციურად, ისე ფინანსურად. სულ იმას მეუბნებიან, როდის გნახავთ გარეთო“.

მსგავსი შედეგები გამოვლინდა ბალტიმორსა და ჩიკაგოში ჩატარებულ კვლევაში. აღნიშნულ კვლევაში მონაწილეობა მიიღო მამრობითი სქესის 413-მა მსჯავრდებულმა, რომლებიც

ბრუნდებოდნენ მშობლიურ ქალაქებში. ჩატარდა პირისპირი ინტერვიუ მათ გათავისუფლებამდე ერთი-ორი თვით ადრე და გათავისუფლებიდან ორი-სამი თვის შემდეგ. კვლევამ აჩვენა, რომ გათავისუფლებულ მსჯავრდებულებს ოჯახის მხრიდან ჰქონდათ საცხოვრებელი, ასევე ფინანსური და ემოციური მხარდაჭერა. გარდა ამისა, რესპონდენტების უმეტესმა ნაწილმა ინტეგრაციისთვის, ოჯახის როლს უფრო დიდი მნიშვნელობა მიანიჭა გათავისუფლების შემდეგ, ვიდრე პატიმრობაში ყოფნის პერიოდში. როგორც თავად აღნიშნავენ, ოჯახი ინტეგრაციის პროცესში არის მნიშვნელოვანი ზეგავლენის მომხდენი და უზრუნველყოფს მათ საზოგადოებაში დაბრუნების საჭირო მხარდაჭერას. (Naser, Rebecca L; Vigne, Nancy G, 2008)

რაც შეეხება მათ სამომავლო გეგმებს, ყველამ ერთხმად აღნიშნა რომ მათთვის მნიშვნელოვანია ოჯახის გვერდით დგომა და დასაქმება. ყველამ აღნიშნა რომ სურთ დასაქმება და ამის დიდი იმედი აქვთ. დაკავებამდე 10-დან 7 მსჯავრდებული ჩართული იყო შრომით საქმიანობაში. დარჩენილი 3 რესპონდენტიდან - 2 პერიოდულად მუშაობდა, ხოლო 1 არასრულწლოვანი იყო დანაშაულის ჩადენის დროს და სკოლაში სწავლობდა. ათიდან სამმა რესპონდენტმა აღნიშნა, რომ ისინი თავიანთ წინა საქმიანობას (საჯარო სამსახურს) ვეღარც დაუბრუნდებიან და არც სურვილი აქვთ, ისინი აპირებენ კერძო ბიზნესის დაწყებას ან/და სოფლის მეურნეობაში ჩართვას. ხოლო დანარჩენებმა აღნიშნეს, რომ გააგრძელებენ ჩვეულ სამუშაოს, კერძოდ მშენებლობაზე მუშაობას, დისტრიბუციას, საერთაშორისო გადაზიდვებს, ავეჯის დამზადება-გაყიდვას, პროდუქციის იმპორტ-ექსპორტს, სოფლის მეურნეობას. დასაქმების კუთხით, მათ ყურადღება არ გაუმახვილებიათ მოსალოდნელ სირთულეებზე. 10-დან 6-მა მსჯავრდებულმა აღნიშნა რომ მათ აქვთ დასაქმების იმედი, რაშიც მეგობრები, ნათესავები, ახლობლები დაეხმარებიან. სახელმწიფოსგან მხარდაჭერას არ ელოდებიან. დღეის მდგომარეობით საქართველოში არ არსებობს რაიმე ფულადი დახმარება ან ბინით უზრუნველყოფა, რომელიც გათავისუფლებულ ბენეფიციარს „ფეხზე დადგომაში“ დაეხმარება.

განსხვავებული მდგომარეობაა დიდი ბრიტანეთში. მსჯავრდებულთა უმრავლესობა გათავისუფლების დღეს იღებს 46 გირვანქა სტერლინგს, ხოლო ყველა გათავისუფლებულს ეძლევა სამგზავრო ბარათი ან მგზავრობის საფასური დანიშნულების ადგილამდე. აღნიშნული თანხა - 46 გირვანქა სტერლინგი 1995 წლიდან შემოიღეს. მთავრობამ აღიარა რომ ეს ნამდვილად არ არის ბევრი ფული და არ არის გათვალისწინებული ყველა მსჯავრდებულის საჭიროებები,

მაგრამ რაც მთავარია მათი დახმარება ხდება სწორედ გათავისუფლების პირველ დღეებში, სანამ ისინი შეძლებენ დასაქმებას ან სახელმწიფოსგან გარკვეული ბენეფიტების მიღებას.

დიდი ბრიტანეთის სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის ინსპექტორების განცხადებით, გათავისუფლებამდე მსჯავრდებულთა ძირითად მოთხოვნებს წარმოადგენს:

- უსაფრთხო ადგილი ძილისთვის;
- საკმარისი ფული, რათა უზრუნველყოფილი იყვნენ ძირითადი საჭიროებებით, როგორცაა საკვები, ტანსაცმელი და ტრანსპორტი.
- სხვადასხვა სერვისებთან ხელმისაწვდომობა, როგორცაა მაგალითად ნივთიერებათა ავადმთხმარება და ფსიქიკური ჯანმრთელობა.

არსებობს ისეთი ციხეებიც, სადაც „ჯობცენტრის“ თანამშრომლები მუშაობენ, რომლებსაც უწოდებენ დასაქმებისა და ბენეფიტების მრჩეველებს. მთავრობის პრიორიტეტია, სწორედ იმ ადამიანების მხარდაჭერა და მათზე ფოკუსირება, რომლებიც დაწესებულებებში მუშაობენ. აღნიშნული პერსონალი უზრუნველყოფს მსჯავრდებულის დასაქმების საჭიროებების შეფასებასა და ადრეული დასაქმების დაგეგმვას. ყველა მსჯავრდებული, რომელიც მზად იქნება გარეთ სამუშაოდ, უნდა ჰქონდეს გარკვეული სახის პირადი სასწავლო და სამუშაო გეგმა.

(Field, F. Allen, H. Black, M. Buck, K. Cartlige, J. Coyle, N. Glen, J. Graham, R. Hall, L. McCabe, S. Mackilay, C., 2016)

დასაქმების კუთხით, მსგავსი სახის სერვისის საქართველოს პენიტენციურ დაწესებულებებში არ არსებობს და კვლავ გამოწვევად რჩება მათი შრომით საქმიანობაში ჩართვა.

ერთ-ერთმა ორგანიზაციამ ამერიკის შეერთებულ შტატებში განახორციელა პროგრამა - “Pison Entrepreneurship Program (PEP)”, რომელიც გულისხმობდა ყოფილ პატიმართა დასაქმების ხელშეწყობას. აღნიშნულმა პროგრამამ საინტერესო შედეგები აჩვენა. პროექტში მონაწილეობდა 600 ყოფილი პატიმარი. 600 დასაქმებული ყოფილი პატიმრიდან განმეორებით დანაშაული ჩაიდინა მხოლოდ 5%-მა.

აღნიშნულ პროგრამას 2004 წლიდან პენიტენციური დაწესებულების სარეაბილიტაციო ინდუსტრიაში წამყვანი როლი უკავია. 2017 წლისთვის აღნიშნული პროგრამა შემდეგ შედეგებს აქვეყნებს:

1300-ზე მეტი კურსდამთავრებულისთვის პროგრამა წარმატებული აღმოჩნდა.

ძლიერი დასაქმება - პროგრამის კურსდამთავრებულთა 100% გათავისუფლების შემდეგ 90 დღის განმავლობაში უკვე დასაქმებული იყო.

საშუალო საწყის ხელფასზე მაღალი - 11.50\$-ზე მაღალი საათში.

მყარი სამუშაო ადგილი - 12 თვის შემდეგ კურსდამთავრებულების 100% კვლავ იმავე სამსახურში მუშაობს.

მცირე ბიზნესების ჩამოყალიბება/შექმნა - PEP კურსდამთავრებულთა მიერ 200-ზე მეტი ბიზნეს-საქმიანობა ამოქმედდა, მათ შორის 6 არის ისეთი, რომელიც მთლიან წელიწადში 1 მილიონ დოლარს გამოიმუშავებს.

დაბალი რეციდივიზმი - 7%-იანი რეციდივის მაჩვენებელი ბოლო 3 წლის განმავლობაში. (prisoner entrepreneurship program)

ჩვენ მიერ ჩატარებული სიღრმისეული ინტერვიუს შედეგად, შეკითხვაზე, თუ რას ფიქრობენ, გარკვეული სახის სტერეოტიპები შეიძლება თუ არა არსებობდეს გათავისუფლების შემდეგ, აზრი ორად გაიყო. რესპონდენტთა ნახევარმა აღნიშნა, რომ ისინი საზოგადოებისგან ელოდებიან სტერეოტიპულ დამოკიდებულებას და სტიგმატიზაციას:

„საზოგადოების ნაწილი შეგახსენებს წარსულს, როგორც შავ ლაქას“.

„ველოდები, თუმცა არ უნდა ხდებოდეს ასე. სტიგმა ეს ხომ განკითხვაა, ადამიანს უწყვეტავ რაღაცას“.

„კი, შეიძლება ვიღაცამ ილაპარაკოს ჩემს წარსულზე ციხეში რომ ვიჯექი, მაგრამ შეგნება თუ აქვს, ურთიერთობაში არ უნდა შეიცვალოს“.

„როგორ შეიძლება ადამიანს ნასამართლობის გამო ზურგი აქციო, თუმცა ვისაც რამდენი გაეგება, იმას აკეთებს“.

„სტიგმამ ბევრი ადამიანი იმსხვერპლა, ამიტომ სტერეოტიპების წინააღმდეგ დღემდე ვიბრძვი“.

ხოლო მეორე ნახევარმა აღნიშნა რომ მათ მიმართ სტერეოტიპული, დისკრიმინაციული განწყობა არ იქნება.

„იციან რაზეც და რატომაც ვზივარ, ამიტომ თავისუფლად მიმიღებენ“.

„ცუდად რატომ უნდა მიმიღონ, ყველამ იცის ჩემი საქმის დეტალები“.

„ვიცი, ცუდად არავინ არაფერს იფიქრებს. სამსახურშიც ისევ მიმიღებენ, იციან ამდენი ხნის ნამუშევარი ვარ და დიდი გამოცდილება მაქვს მიღებული“.

თუ როგორ ხედავენ სოციალური მუშაკის როლს სასჯელის მოხდის პერიოდში, აღნიშნულ შეკითხვაზე, ათივე რესპონდენტმა განაცხადა რომ სოციალური მუშაკი მათ ინფორმაციას აწვდის სხვადასხვა საკითხთან დაკავშირებით, რაც თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია.

„ზეპრიორიტეტულია სოციალური მუშაკის როლი. მას ვეკითხებით ბევრ რამეს, ვიგებთ ახალ ინფორმაციას“.

„როგორც აქ, ისე საგანმანათლებლო სექტორის სოციალური მუშაკები ცდილობენ სასიკეთოდ შეიცვალოს ჩვენი ცხოვრება“.

„ისინი არიან შუამავლები დაწესებულების ადმინისტრაციასა და ჩვენს შორის“.

„სოციალური მუშაკი ბევრ ინფორმაციას გვაწვდის, როგორც ინდივიდუალური შეხვედრების დროს, ასევე ტრენინგ-კურსების გავლის პერიოდში“.

ჩატარებული ინტერვიუდან გამოვლინდა რომ, გარეთ არსებულ სერვისებზე სრულყოფილ ინფორმაციას მსჯავრდებულები არ ფლობენ. 10 გამოკითხულიდან 7-მა იცის პრობაციის ეროვნული სააგენტოს შესახებ, თუმცა ზუსტად არ იციან რა სერვისებს სთავაზობს აღნიშნული სააგენტო, ასევე რამდენიმეს აქვს ინფორმაცია დანაშაულის პრევენციის ცენტრის შესახებ, რამოდენიმემ აღნიშნა რომ აღნიშნული ცენტრის თანამშროელი მათ შეხვდა თავისუფლების

აღკვეთის დაწესებულებაში და არსებულ სერვისებზე ინფორმაცია მიაწოდა. სხვა სამთავრობო თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებზე მსჯავრდებულები ინფორმაციას არ ფლობენ.

„აქ რომ შემოდიან ხოლმე, დანაშაულის პრევენციაზე იმახით ხო? მაგათ არ შევხვედრილვარ, არ დაუმახიათ ჯერ“.

„ვიცი რომ ყოფილ მსჯავრდებულებთან, თუ პირობითი გაქვს, პრობაცია მუშაობს. ამასწინათ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის თანამშრომელი შემხვდა, ეგენიც მუშაობენ თურმე“.

„პრობაცია ვიცი, მეტი არაფერი“.

„გარეთ რომ ვიყავი „პრევენციაზე“ მქონდა რაღაც გაგებულები, ყოფილ მსჯავრდებულებთან მუშაობენ როგორც მახსოვს“.

ინტერვიუ სერვისის მიმწოდებლებთან

როგორც ვთქვით, სიღრმისეული ინტერვიუ ჩატარდა სოციალური ინტეგრაციის ხელშემწყობი სერვისის 5 წარმომადგენელთანაც.

შეკითხვაზე თუ ვინ არიან მათი ბენეფიციარები, დანაშაულის პრევენციის ცენტრის სოციალური მუშაკმა გვითხრა, რომ მათ სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენენ ყოფილი პატიმრები. მისი განცხადებით, ცენტრი ყოფილ პატიმარს სთავაზობს სოციალურ მუშაკთან, იურისტთან, ფსიქოლოგთან კონსულტაციას, სხვადასხვა სახის ტრენინგებში, ასევე ინგლისური ენის კურსებში, სხვადასხვა კულტურულ-რეკრეაციულ ღონისძიებებში ჩართულობას. უზრუნველყოფს ბენეფიციარის პროფესიულ მომზადებას, ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარებაში მხარდაჭერას.

როგორც სოციალური მუშაკი აცხადებს, რადგან აღნიშნული სერვისით სარგებლობა ნებაყოფლობითია, ბენეფიციარები უკვე ჩამოყალიბებული გეგმებით მოდიან. მათ სურთ როგორც დასაქმება, ასევე - საგრანტო პროგრამაში მონაწილეობა და ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული გამოკვლევების ჩატარებაც.

ცენტრი „თანადგომის“ პროექტის კოორდინატორის თქმით, ბენეფიციართან მუშაობს სოციალური მუშაკი, რომელიც განსაზღვრავს მის საჭიროებებს და გეგმავს შესაბამის

ინტერვენციებს. როგორც ინდივიდუალურად, ასევე ჯგუფურად ატარებს საინფორმაციო შეხვედრებს, გეგმავს და ახორციელებს ტრენინგებს. ცენტრს აქვს სოციალური საწარმო, კერძოდ - საბეჭდი მოწყობილობა, რისი მეშვეობითაც ბენეფიციარები მაისურებზე ბეჭდავენ სხვადასხვა სახის ფიგურებს. მისი განცხადებით, ცენტრი უფრო მეტად ორიენტირებულია ნარკოდამოკიდებულ პირებზე. სოფელ გრემში არის სარეაბილიტაციო ცენტრი. როგორც მან ინტერვიუს დროს განაცხადა, აღნიშნული ცენტრი ამჟამად რემონტდება და ივლისის თვეში გაიხსნება, სადაც 12-14 ბენეფიციარის მიღებას შეძლებს. როგორც თავად აცხადებს, ცენტრში თითოეული სერვისი უფასო იქნება, როგორც კვება, ისე სარეაბილიტაციო პროგრამაში მონაწილეობა.

„წამების მსხვერპლთა ფსიქოსოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრის“ სოციალური მუშაკის თქმით, ბენეფიციარებთან მუშაობს მულტიდისციპლინური გუნდი, რომელიც ადგენს ბენეფიციარის საჭიროებებს. პირველი რაც შეიძლება აწუხებდეს ბენეფიციარს, ეს არის სომატური ჩივილები, კუჭ-ნაწლავი, ძვალ-სახსროვანი სისტემა, ან ნევროზი. მათ მიმართავენ შიშებისა და ფსიქოლოგიური პრობლემების საფუძველზე. ასეთ შემთხვევაში, ბენეფიციარს უტარდება გამოკვლევები და მედიკამენტებიც უსასყიდლოდ გადაეცემა. მასთან საჭიროებისამებრ მუშაობენ ფსიქოლოგები და ფსიქო-თერაპევტები. ცენტრისთვის ფსიქოტრავმატოლოგია წამყვანი სფეროა. მისი განცხადებით, ორგანიზაციამ შეიმუშავა ისეთი პროგრამები, როგორცაა „გათავისუფლების მომზადების პროგრამა“, „ბრაზის მართვა“, „სოციალური და კოგნიტური უნარების განვითარების პროგრამა“. ცენტრი ამავდროულად თანამშრომლობს პრობაციის ეროვნულ სააგენტოსთან და დანაშაულის პრევენციის ცენტრთან, ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობა ორმხრივია და საჭიროებიდან გამომდინარე, სერვისების მიხედვით, ბენეფიციარი გადამისამართდება ერთი ცენტრიდან მეორე ცენტრისკენ.

ასოციაცია „თანხმობის“ საქმიანობის სფეროს კი, წარმოადგენს დევნილთა მდგომარეობის გაუმჯობესება, ქალებისა და ახალგაზრდების არაფორმალური განათლება, იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემების ადვოკატირება, მსჯავრდებულთა და ყოფილ მსჯავრდებულთა რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია. ასოციაცია „თანხმობის“ რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის პროექტის მენეჯერის განცხადებით, ყოფილ მსჯავრდებულებთან მუშაობს მულტიდისციპლინური გუნდი, რომლის წევრები არიან ფსიქოლოგები, სოციალური მუშაკები

და იურისტები. აქვთ მცირე გრანტების პროგრამა, ასევე ბენეფიციარებს სთავაზობენ პროფესიული გადამზადების კურსებს.

ინტერვიუ ასევე ჩატარდა საქველმოქმედო ჰუმანიტარული ცენტრი „აფხაზეთის“ პროგრამების მენეჯერთან. ცენტრი „აფხაზეთი“ მუშაობს კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულ, სოციალურად დაუცველ პირებთან, ასევე მსჯავრდებულებთან და ყოფილ მსჯავრდებულებთან. მისი განცხადებით, ცენტრს აქვს სხვადასხვა სახის პროგრამები, როგორებიცაა „დანაშაულის გაცნობიერება“, „ეკონომიკური გაძლიერება“, ბიზნეს გრანტი. ცენტრი ყოფილ მსჯავრდებულებს ასევე სთავაზობს „ტატუს“ მოშორებას.

ამერიკაში ყოფილი მსჯავრდებულებისთვის არსებობს გარკვეული სახის ვორქშოპები, რომლებიც მოიცავს რეზიუმის შექმნას, ინტერვიუს უნარებს, სამსახურის ძებნის სტრატეგიებს, ხოლო ბოლო შეხვედრა გულისხმობს შექმნილი ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარებას. კარიერის დასაწყებად აღნიშნული შეხვედრები მოიცავს 6-დან 8 სესიას. (Scholl, Perry, Calhoun, & Robinson, 2016)

შეკითხვაზე თუ რა სახის მიღწევები გქონიათ, სერვისის წარმომადგენლებმა დაასახელეს დასაქმების, გადამზადების ხელშეწყობა, სარეაბილიტაციო პროგრამებში ჩართულობა, ოჯახში ურთიერთობების მოწესრიგება, ჯანმრთელობის საკითხების მოგვარება.

დანაშაულის პრევენციის ცენტრის სოციალური მუშაკის განცხადებით, წარმატებული შემთხვევების ერთ-ერთი მაგალითია, ბატონი ა.ზ.-ს შემთხვევა, როდესაც ის 2011 წელს პოლიტიკური საქმიანობის გამო დააპატიმრეს, ხოლო ამნისტიის შემდეგ პოლიტპატიმრის სტატუსით გათავისუფლდა, მან 2015 წელს მიმართა დანაშაულის პრევენციის ცენტრს და „ყოფილ პატიმართა რეაბილიტაციისა და რესოციალიზაციის პროგრამაში“ ჩაერთო. მონაწილეობა მიიღო იუსტიციის სამინისტროს საგრანტო პროექტში - „ყოფილ პატიმართა ბენეფიციარების მხარდაჭერა“. ამ პროგრამის საშუალებით ა.ზ. ოკუპაციის ხაზის მიმდებარედ, ქართული და ევროპული ვაზის ჯიშებს უვლის და სხვადასხვა დასახელების ღვინოს ამზადებს. იგი თავის ოჯახთან ერთად სწორედ, საოკუპაციო ხაზთან ახლოს ცხოვრობს.

შეკითხვაზე, თუ რა როლს თამაშობს ოჯახი ყოფილი მსჯავრდებულების ცხოვრებაში, როგორც „თანხმობის“ წარმომადგენელთან ინტერვიუს პროცესში გაირკვა, ოჯახს ვერ განიხილავს მხარდამჭერ გარემოდ, რადგან ყოფილი მსჯავრდებულის ოჯახი, ბენეფიციარს ნაკლებად უდგას

მხარში, ოჯახისგან არ იგრძნობა თანადგომა, პირიქით, არც აინტერესებთ ივლიან სოციალურ მუშაკთან ან რაიმე პროგრამაში ჩაერთვებიან თუ არა.

„თანადგომის“ წარმომადგენლის აზრით, იშვიათია, რომ ოჯახი მხარში არ ამოუდგეს თავისი ოჯახის წევრს და არ გაამხნევოს. თუმცა არის ისეთი მაგალითებიც, როცა ოჯახის წევრი თავისი დამოკიდებულებით, ბენეფიციარს მოტივაციას უკარგავს უკეთესობისკენ შეცვალოს რაიმე. „შენ ამას ვერ შეძლებ“, „შენ კიდევ მოხვდები ციხეში“, „შენი აღარ მჯერა“ - აღნიშნული მიმართვები ოჯახის წევრების მხრიდან იშვიათია, თუმცა ასეთი შემთხვევებიც არსებობს.

GCRT-ის სოციალური მუშაკის განცხადებით, რესპონდენტის განცხადებით, რაც უფრო ტრავმირებულია ბენეფიციარი, მით უფრო წამყვანი როლი ეკისრება ოჯახის წევრს მისი რეაბილიტაციის პროცესში. მუშაობა ხდება როგორც ინდივიდუალურად, ასევე ჯგუფურად. თუმცა ცენტრის სპეციფიკა მაინც ინდივიდუალურ მუშაობას გულისხმობს. ფსიქო-განათლება ეხმარება ბენეფიციარის ოჯახის წევრებს ყოფილი მსჯავრდებულის ქცევის ახსნაში. სოციალური მუშაკის თქმით, არსებობენ ადამიანები, რომლებსაც მხოლოდ მეგობრები ჰყავთ, ასევე არსებობენ ადამიანები რომლებსაც მეუღლეები უდგანან მხარში, ან მშობლები ეხმარებიან რეაბილიტაციის პროცესში.

ცენტრი „აფხაზეთის“ წარმომადგენლის აზრით, ყოფილი მსჯავრდებულების ნაწილს ელოდებიან ოჯახის წევრები, მეგობრები, ახლობლები და გრძნობენ მათ მხარდაჭერას, თუმცა არიან პირები რომლებიც იმედგაცრუებულები არიან, რადგან ოჯახის წევრები ისეთ მხარდაჭერას არ უჩვენენ, როგორც იმედიც მათ ჰქონდათ. ხშირად არის განქორწინების შემთხვევები, შვილებს იშვიათად ხედავენ, ასევე აქვთ რწმენა, რომ: *„მე რაც არ უნდა ვეცადო, რომ ვიმუშავო ჩემს თავზე და გამოვსწორდე, ამას ოჯახი და საზოგადოება მაინც ვერ გაიგებს“.*

„დანაშაულის პრევენციის ცენტრის“ სოციალურ მუშაკს განსხვავებული აზრი აქვს. ბენეფიციარები საზოგადოების მხრიდან კი განიცდიან სტიგმატიზაციას, თუმცა მათ უმეტესად ოჯახი უდგათ მხარში. მისი აზრით, ოჯახი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს როგორც რეაბილიტაციის, ასევე დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკის პროცესში. ოჯახის წევრები აქტიურად არიან ჩართულნი მისი რესოციალიზაციის პროცესში და ზოგიერთი მომსახურება მათზეც ვრცელდება.

სერვისის მიმწოდებლებთან გასაუბრების შედეგად გამოიკვეთა ის სურთულებები, რასაც ისინი აწყდებიან მუშაობის პროცესში. მაგალითად, დანაშაულის პრევენციის ცენტრის სოციალური მუშაკის თქმით, გამოწვევებს წარმოადგენს სერვისების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებული სირთულებები, ასევე ბენეფიციარების მოტივაციის ნაკლებობა სარეაბილიტაციო კონსულტაციების გავლასთან დაკავშირებით.

წამების მსხვერპლთა ფსიქოსოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრ GCRT-ის სოციალური მუშაკის თქმით, გამოწვევად რჩება სახელმწიფოში არსებული სერვისების სიმწირე, რაც ხელს უშლის ყოფილი მსჯავრდებულების რესოციალიზაციის, რეაბილიტაციისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციის პროცესს. გამოწვევად რჩება, მათი დასაქმების საკითხიც. სოციალური მუშაკის განცხადებით: *„დასაქმების სირთულე იმაშია რომ ისინი ნასამართლევი არიან, ასევე არ აქვთ შესაბამისი უნარ-ჩვევები, რომლებიც მათ დასაქმებაში დაეხმარება. ამ შემთხვევაში, ცენტრი აკავშირებს პროფესიულ სასწავლებლებთან, სადაც ან ახალ პროფესიას შეასწავლიან, გადაამზადებენ, ან სტაჟირებაზე მიამაგრებენ. თუმცა თავად GCRT დასაქმებას ვერ უზრუნველყოფს მწირი დაფინანსების გამო და ამიტომ, ძირითადად სახელმწიფო პროგრამებში ამისამართებს“.*

სოციალური მუშაკის განცხადებით, პირი რომელიც ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში რჩება პენიტენციურ დაწესებულებაში, გათავისუფლების წინა პერიოდში, დასახული მკაფიო მიზნები არ აქვს. გათავისუფლებულ პირს კი, შესაძლოა ჰქონდეს გარკვეული სახის მიზნები, მაგალითად, ზოგიერთ ბენეფიციარს სურს დატოვოს საქართველოს ტერიტორია და წავიდეს საზღვარგარეთ. აღნიშნულ გადაწყვეტილებას ისინი იღებენ ნასამართლობის სტიგმის, საზოგადოების მხრიდან გარიყულობის, დასაქმების პრობლემების გამო. ამავდროულად, რაც უფრო მეტად ტრავმირებულია ადამიანი, რთულია მისთვის გეგმების დაწყობა და მიზნების დასახვა, სწორედ მას სჭირდება ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაცია და გარემოს მხარდაჭერა.

საინფორმაციო სამედიცინო-ფსიქოლოგიური ცენტრი „თანადგომის“ პროექტის კოორდინატორის განცხადებით, ბარიერებსა და სირთულებებს წარმოადგენს, ის რომ თავად ცენტრი წამალდამოკიდებულების მკურნალობას ვერ აფინანსებს, ნარკოპოლიტიკა მკაცრია და საჭიროებს გადახედვას, ასევე დასაქმების პრობლემაც აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს ბენეფიციარისთვის. თანამშრომლები უშუალოდ მუშაობის პროცესშიც აწყდებიან სხვადასხვა

სახის სირთულეებს, მაგალითად, ჯგუფის სპეციფიკიდან გამომდინარე რთულია მოტივაციის ამაღლება და მათი საზოგადოებაში ინტეგრაცია. მუშაობა კიდევ უფრო მეტად რთულდება თუ ბენეფიციარი კრიმინალური მენტალიტეტისაა. ასევე, ხშირად მოდიან არასწორი მოლოდინით, სჯერათ რომ ცენტრი გადაამისამართებს მათ ექიმთან, რომელიც დაუნიშნავს ფსიქოტროპულს, რაც რა თქმა უნდა არ ხდება.

საქველმოქმედო ჰუმანიტარული ცენტრი „აფხაზეთის“ პროგრამების მენეჯერმა ყურადღება გაამახვილა მუშაობის პროცესში აღმოჩენილ პრობლემებზე: *„სირთულეები გვხვდება როგორც დაწესებულების შიგნით, ასევე მის გარეთ. დაწესებულებაში უნდა მოერგო უსაფრთხოებას, ამ დროს თავისუფლად ვერ ხარ, ამასთანავე მსჯავრდებულებს ნაკლები მოტივაცია აქვთ ჩაერთონ პროგრამაში, ინფრასტრუქტურაც ბევრ დაწესებულებაში გამართული არ არის, რაც რიგ პრობლემებს წარმოქმნის“*. „აფხაზეთის“ წარმომადგენელი ასევე იხსენებს 2009-2010 წლებს, როდესაც სოციალურ მუშაკებს მხოლოდ საბუთებთან უხდებოდათ მუშაობა და მსჯავრდებულებთან უშუალო შეხება არ ჰქონდათ. გასაუბრების შემთხვევაში კი, მათი დიალოგი არაკონფიდენციალურ გარემოში, დერეფანში მიმდინარეობდა, რადგან არც სოციალურ მუშაკს და არც ფსიქოლოგს არ ჰქონდათ თავისი ოთახი. იმასაც აღნიშნავს, რომ აღნიშნული პრობლემა უმეტეს დაწესებულებებში დღესაც გადაუჭრელია. თითქმის ყველგან, პრიორიტეტული მაინც უსაფრთხოების სამსახურია და სოციალურ სფეროს კვლავ ნაკლები ყურადღება ექცევა. სირთულეს ქმნის პრობაციის ეროვნულ სააგენტოში სოციალურ მუშაკთა შეზღუდული რაოდენობაც, რაც მუშაობის ხარისხს დაბლა წევს.

გამოწვევად რჩება ყოფილი მსჯავრდებულობის სტატუსი და მისი თანმხლები სტიგმატიზაციის პროცესი. აღნიშნული სტიგმა მწვავედება მაშინ, როდესაც ყოფილ მსჯავრდებულს სურს შრომით საქმიანობაში ჩაერთოს. ყველაზე რთული კი ნათესავების და ოჯახის მხრიდან გაუცხოვებაა, როდესაც ახალგამოსულს გვერდში არ უდგანან და პირიქით, რცხვენიათ მისი არსებობის. დაბრკოლებას ასევე უქმნით ე.წ. „ტატუს“ არსებობა სხეულის ნაწილზე. როგორც თავად ამბობს, არის შემთხვევები, როდესაც „ტატუს“ გამო უმიზეზოდ აჩერებს პოლიცია და საბუთებს სთხოვს.

ცენტრი „თანხმობის“ წარმომადგენელი ერთ-ერთ სირთულედ ყოფილ მსჯავრდებულთა მოტივაციის ნაკლებობას ასახელებს პროგრამებში ჩართვის კუთხით. მისივე განცხადებით:

„ყოფილ მსჯავრდებულებს შეიძლება ჰქონდეთ სურვილი, მაგრამ უნარები არ აძლევდეთ საშუალებას, წარმატებით გაიარონ ესა თუ ის პროგრამა. ნაკლებ კონკურენტუნარიანები არიან. ამას თან ერთვის საზოგადოების მხრიდან მათ მიმართ არსებული სტიგმა. ყოფილ მსჯავრდებულს როგორც დასაქმებაზე, ასევე სტაჟირებაზეც კი, ხელი ეშლება თავისი ნასამართლობის გამო“. ამ ეტაპზე ვისთანაც უთანამშრომლია ცენტრს, ერთადერთია „TEGETA MOTORS“-ი, რომელიც უპრობლემოდ დათანხმდა გადაემზადებინა რამდენიმე ყოფილი მსჯავრდებული.

თუკი კვლავ განვიხილავთ ამერიკის შეერთებული შტატების მაგალითს, აქ დამსაქმებლებისგან ყოფილ პატიმრებზე გაცილებით მეტი წახალისება იკვეთება. კერძოდ, თუ ბიზნესმენი დაასაქმებს ყოფილ პატიმარს, მას უწესდება ფედერალურ გადასახედბთან მიმართებაში შეღავათები და ის ორგანიზაციები, რომლებიც მათ ასაქმებენ, საშუალოდ 2400 დოლარს ზოგავენ გადასახადების არგადახდით თითო ყოფილი პატიმრის დასაქმებისთვის. ამით, როგორც დასაქმებული, ასევე დამსაქმებელი იღებს სარგებელს და საბოლოოდ ქვეყნისთვისაც სარგებლიანია, რადგან არ ჰყავს დაუსაქმებელი მოქალაქე, მცირდება დანაშაულის განმეორებით ჩადენის რისკი და სახელმწიფოს აღარ უწევს მსჯავრდებულის შენახვა.

ზოგიერთ შტატში კი სახელმწიფო აზღვევს ისეთ ბიზნესმენებს, რომლებიც ყოფილ პატიმრებს ასაქმებენ. თუმცა თუ ყოფილი პატიმრის დანაშაულებრივი ქმედებით ბიზნესმენს არ ორგანიზაციას გარკვეული სახის ზიანი მიადგა, ამ ზიანის ანაზღაურების პასუხისმგებლობას თავად სახელმწიფო იღებს სადაზღვევო კომპანიებთან ხელშეკრულების საფუძველზე. სამწუხაროდ, აღნიშნული პრაქტიკა საქართველოში არ არსებობს და კვლავ მივდივართ სტიგმატიზაციის პროცესთან.

დამსაქმებლები გარკვეულ იარლიყს აკრავენ მათ:

„მე თუ მაგალითად 5 წელი ვიჯექი ციხეში, დამსაქმებელი არ ისურვებს ჩემს აყვანას, რადგან ფიქრობს რომ, დამნაშავე ვარ და კრიმინალური აზროვნება მაქვს“- აცხადებს „თანადგომის“ წარმომადგენელი.

„საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლის თანახმად,

საჯარო სამსახურში არ მიიღება პირი, თუ იგი:

ა) ნასამართლევია განზრახ ჩადენილი დანაშაულისთვის და მოხსნილი არ აქვს ნასამართლობა.

(საქართველოს პარლამენტი, 1997)

აღნიშნულ კანონში მხოლოდ საჯარო სამსახური და განზრახ ჩადენილ დანაშაულია ნახსენები. თუმცა პრაქტიკაში, უმეტეს შემთხვევაში, კერძო სექტორიც მუხლის სიმძიმის მიუხედავად უარით ისტუმრებს დასაქმების მაძიებელ ყოფილ მსჯავრდებულს.

როგორც ვხედავთ, მსჯავრდებულისთვის დასაქმება რთულ ამოცანად რჩება. საინტერესოა, გავიგოთ, რა მონაცემებს გვაწვდის სამოქალაქო განვითარების სააგენტო (სიდა), რომელიც ახორციელებს პროექტს, სახელწოდებით: „ტრენინგებისა და დასაქმების ინიცირება მართლმსაჯულების სექტორში“. აღნიშნული პროექტის მიზანია პროფესიული გადამზადებისა და დასაქმების შესაძლებლობების განვითარება ყოფილი და ამჟამინდელი მსჯავრდებულების, განრიდებული და პირობითი მსჯავრის ქვეშ მყოფი პირებისა და მათი ოჯახებისთვის - სახელმწიფოს, კერძო სექტორისა და სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის გზით. პროექტის ფარგლებში ტარდება სხვადასხვა სახის კვლევა, ერთ-ერთ კვლევას წარმოადგენს კომპანიების გამოკითხვა დასაქმების საკითხებზე. აღნიშნული კვლევა დაიწყო ივნისის თვეში და დღემდე გრძელდება, ამ დროისთვის გამოკითხულია 75 კომპანია. შესაძლოა ჩავთვალოთ რომ დღეის მდგომარეობით მიღებული შედეგები არ იყოს რეპრეზენტატული, თუმცა ჩვენ შეგვიძლია ვისაუბროთ ტენდენციებზე.

შეკითხვაზე, თუ რომელი კადრის აყვანა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე მისაღები, ვაკანსიის არსებობის შემთხვევაში, მივიღეთ ასეთი შედეგები: 12,50% მიიჩნევს რომ სრულიად მიუღებელია, 10%-ისთვის მიუღებელია, 35%-ისთვის არც მიუღებელია და არც მისაღებია, 12,50% ფიქრობს რომ მისაღებია და 30% კი - სრულიად მისაღებია. მსგავსი პროპორციით გადანაწილდა იგივე შეკითხვის პასუხების პროცენტულობა პრობაციონერების შემთხვევაში. სრულიად მიუღებელია - 7,89%, მიუღებელია - 13,16%, არც მიუღებელია და არც მისაღებია - 31,58%, მისაღებია - 18,42%, სრულიად მისაღებია - 28,95%. როგორც ვხედავთ, უმეტესი ნაწილი დამსაქმებლებისა შუალედურ პასუხს არჩევს, თუმცა პროცენტულობით არც იმ დამსაქმებელთა რაოდენობა ჩამოუვარდება, რომლისთვისაც სრულიად მისაღებია ყოფილი მსჯავრდებულის სამსახურში აყვანა. იხილეთ ცხრილი 3.

შეკითხვაზე, თუ რა არის მიზეზი, რის გამოც არ აიყვანდით სამსახურში ყოფილ მსჯავრდებულს? შემდეგი შედეგები მივიღეთ: ყოფილ მსჯავრდებულ ნდობის არ ქონის გამო არ აიყვანდა დამსაქმებელთა 45,7%, კვალიფიკაციის გამო - 17,1%, ენობრივი ბარიერი - 0%, განათლება - 5,7%, სამუშაო სპეციფიკა - 8,6%, 22,9% -ს არ აქვს სამსახურში არ მიღების მიზეზი. იმავე შეკითხვაზე პრობაციონერების შემთხვევაში ასეთი მონაცემები მივიღეთ: ნდობა - 41,9%, კვალიფიკაცია - 22,6%, ენობრივი ბარიერი - 0%, განათლება - 0%, სამუშაოს სპეციფიკა - 9,7%, არ მაქვს სამუშაოზე არ მიღების მიზეზი - 25,8%. დაწვრილებით შეგიძლიათ იხილოთ ცხრილი 4.

როგორც ვხედავთ დამსაქმებელს ყოფილი მსჯავრდებულის მიმართ აქვს ნდობის პრობლემა, რაც ხელს უშლის სამსახურში აყვანაში. აღნიშნული შედეგები განსხვავდება სხვა ჯგუფების სამსახურში აყვანის პასუხების შედეგებისგან, მაგალითად, დამსაქმებლისთვის ნდობის კუთხით პრობლემას არ წარმოადგენს სამსახურში ისეთი ჯგუფის აყვანა, როგორებიცაა ეთნიკური, რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელი, შეზღუდული შესაძლებლობების ადამიანი, პროფესიული სასწავლებლის სტუდენტი ან კურსდამთავრებული.

რაც შეეხება კითხვაზე, თუ რომელი კატეგორიის ჯგუფის აყვანა იქნებოდა მათთვის უფრო მეტად მისაღები, ყველაზე მაღალი პროცენტულობით დასახელდა ეთნიკური უმცირესობები (4,59%), ხოლო ყველაზე დაბალი პროცენტი მიიღეს ყოფილმა მსჯავრდებულებმა (3,38%), განრიდებულმებმა (3,38%) და პრობაციონერებმა (3,47). აღნიშნული მონაცემები შეგიძლიათ იხილოთ ცხრილ 5-ში.

აღნიშნული მდგომარეობა უცხო არ არის დიდი ბრიტანეთისთვის. 10 მილიონზე მეტი ჩანაწერი მოიძებნება ნაციონალური პოლიციის ბაზებში, სადაც ყოფილი მსჯავრდებულები დასაქმების კუთხით მუდმივად განიცდიან სირთულეებს. დგება საკითხი იმასთან დაკავშირებით, რომ მსჯავრდებულების სურვილის გარდა, ასევე საჭირო არიან ის ადამიანებიც, რომლებიც მათ დასაქმებენ. 2016 YouGov კვლევის ანალიზმა აჩვენა რომ დამსაქმებლების 50% არც კი განიხილავს მსჯავრდებულების ან ყოფილი მსჯავრდებულების დასაქმებას. მხოლოდ 32% დამსაქმებლებისა მნიშვნელობას ანიჭებს ყოფილ მსჯავრდებულთა დასაქმების საკითხს მათი უნარებისა და შესაძლებლობების მიხედვით, ხოლო 40% წუხს თავისი ბიზნესის საჯაროობასა და მომავალზე; 45% კი - არასაიმედოდ და საეჭვოდ მიიჩნევს მათ დასაქმებას.

ფაქტორები, თუ რას აქცევს ყურადღებას დამსაქმებელი:

- როგორ ურთიერთობს ის მათთან - 28 %
- მისი სამუშაო უნარები და შესაძლებლობები - 32%
- როგორ ურთიერთობს კოლეგებთან - 36%
- ბიზნესის იმიჯს ზიანს ხომ არ აყენებს - 40%
- ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რომელმაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მუშაობაზე - 13%
- რამდენად სანდოა - 45%
- არცერთი ზემოთ ჩამოთვლილი - 15%
- არ არის ჩამოყალიბებული - 12% (Field, F. Allen, H. Black, M. Buck, K. Cartlige, J. Coyle, N. Glen, J. Graham, R. Hall, L. McCabe, S. Mackilay, C., 2016)

როგორც ვხედავთ, საქართველოს მსგავსად დიდ ბრიტანეთშიც დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ არის თუ არა პირი ნასამართლევი. თითქმის თანაბარი პროცენტი მიენიჭა მსჯავრდებულის „ნდობის“ კომპონენტს. ქართველი დამსაქმებლის 45,7% ნდობის პრობლემის გამო არ ასაქმებს ყოფილ მსჯავრდებულს, დიდ ბრიტანეთში აღნიშნული რიცხვი 45%-ია.

ერთ-ერთი რესპონდენტი აცხადებს: *„მე არ მჯეროდა და არ მეგონა, თუ ასეთი რთული იქნებოდა სამუშაოს დაწყება დაწესებულების დატოვების შემდეგ. როდესაც სამსახურის მოძიება დავიწყე, მე ნამდვილად შოკირებული ვიყავი, რადგან დამსაქმებლები დისკრიმინაციას ახდენენ ყოფილი მსჯავრდებულების წინააღმდეგ“*. სხვა რესპონდენტის თქმით : *„მე ისევ დამნაშავედ ვითვლები, რადგან ხალხში მომწამლავი ატმოსფეროა და წარსულში ჩადენილი ჩემი დანაშაულის გამო, არავინ მასაქმებს“*.

(Field, F. Allen, H. Black, M. Buck, K. Cartlige, J. Coyle, N. Glen, J. Graham, R. Hall, L. McCabe, S. Mackilay, C., 2016)

საქართველოსგან განსხვავებით, ყოფილ პატიმართა და პრობაციონერთა დასაქმებისთვის მკაცრ და დირექტიულ ფორმას მიმართა საფრანგეთმა, რომელმაც კანონმდებლობით პირდაპირ დაავალდებულა დამსაქმებელი, დაესაქმებინა ყოფილ მსჯავრდებულთა გარკვეული პროცენტი. თუმცა ვალდებულება გარკვეულ სირთულეებს წარმოქმნის. აქ იკარგება იმ დამსაქმებლის თავისუფალი ნება, რომელსაც სულაც არ სურს ნასამართლევი პირის სამსახურში მიღება. ამ შემთხვევაში დილემის წინაშე დგება ბიზნესმენი, დაიწყოს და გარისკოს ყოფილი

მსჯავრდებულის სამსახურში მიღება, თუ გარკვეული სანქციები მიიღოს ამისათვის. (ასოციაცია "ტოლერანტი", 2014)

შეკითხვაზე, თუ როგორ ხედავთ სოციალური მუშაკის როლს, როგორც სასჯელაღსრულების სისტემაში, ისე გათავისუფლების შემდეგ? რა სურათია დღეს და რამის შეცვლას თუ ისურვებდით? „აფხაზეთის“ წარმომადგენლის აზრით, ძალიან მნიშვნელოვანია სოციალური მუშაკის როლი პენიტენციურ დაწესებულებაში. ის მიიჩნევს რომ წლების წინ სოციალური მუშაკი ვერ ასრულებდა თავის ფუნქცია-მოვალეობებს, ამიტომ საჭიროა, რომ მისი როლი გაიზარდოს და მკვეთრად გამოიხატოს მისი სამუშაო სპეციფიკა. ორიენტირებული იყოს ბენეფიციარის გაძლიერებასა და მის რესოციალიზაციაზე, როგორც დაწესებულების შიგნით, ასევე მის გარეთ.

ცენტრი „თანხმობის“ წარმომადგენელი აცხადებს: „*სოციალურ მუშაკის მიმართ აქვთ ნდობა როგორც მსჯავრდებულობის პერიოდში, ისე გათავისუფლების შემდეგ, რაც საშუალებას აძლევს ბენეფიციარი ჩართოს ინდივიდუალური დაგეგმვის პროცესში, სხვადასხვა სარეაბილიტაციო და საგანმანათლებლო პროგრამაში*“. თუმცა აქვე აღნიშნავს, რომ დღეის მდგომარეობით სოციალური მუშაკი ინდივიდუალური გეგმის შედგენას და ზოგადად ჩანაწერებს, დიდ დროს ანდომებს, რის გამოც დაგეგმილი ინტერვენციების შესრულების ხარისხი ყურადღების მიღმა რჩება.

„დანაშაულის პრევენციის ცენტრის“ სოციალური მუშაკის აზრით, საჭიროა უფრო მეტი უფასო მომსახურების დამატება, რათა სრულყოფილად ისარგებლონ მომსახურებით მოსარგებლებმა აღნიშნული პროგრამით. ასევე მნიშვნელოვანია რეაბილიტაციის პროცესი იყოს უწყვეტი და სოციალური მუშაკი სისტემატურად მუშაობდეს ბენეფიციართან, როგორც დაწესებულებაში, ასევე მისი დატოვების შემდეგ. დღესდღეობით, მხოლოდ რამდენიმე თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში ტარდება სარეაბილიტაციო პროგრამები. მისი განცხადებით, საჭიროა თავისუფლების აღკვეთის ყველა დაწესებულებაში ხდებოდეს ბენეფიციართან ინდივიდუალური მუშაობა და გრძელდებოდეს მისი გათავისუფლების შემდეგაც, უწყვეტად.

აღნიშნულ კითხვაზე GCRT-ის სოციალურმა მუშაკმა გვიპასუხა, რომ ორგანიზაცია დამოკიდებულია დონორებზე და გრანტებზე, გარკვეული სახის პროექტების დაფინანსებასა საჭირო, რათა ბენეფიციარს მიეწოდოს შესაბამისი სერვისი. ზოგადად, სამედიცინო და ფსიქო-სოციალური სერვისი სახელმწიფოს არ აქვს განვითარებული და ეს სირთულეს წარმოადგენს.

სოციალური მუშაკის როლს რაც შეეხება, მისი აზრით, აღნიშნული სერვისით მომსახურება უნდა იყოს როგორც დაწესებულების შიგნით, ასევე მის გარეთ, რათა სოციალური მუშაკმა მიაწოდოს სხვადასხვა სერვისი, ასევე ინფორმირებული გახადოს ბენეფიციარი კონკრეტულ საკითხზე და გადაამისამართოს შესაბამის სამსახურებთან. აღნიშნული სერვისი უნდა იყოს უწყვეტი და ერთმანეთთან დაკავშირებული, რაც დღესდღეობით არ ხორციელდება.

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის N68 ბრძანებით, არსებობს შესაბამისი წესი: „მსჯავრდებულის გათავისუფლებისათვის მომზადების პროცესში საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროსა და სსიპ- არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულებისა და პრობაციის ეროვნული სააგენტოს შორის კოორდინირებული საქმიანობის წესის დამტკიცების შესახებ“, თუმცა აღნიშნული ბრძანება მოქმედებს მხოლოდ N11 არასრულწლოვანთა და N5 ქალთა პენიტენციურ დაწესებულებაში. (საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრი, 2015)

ცენტრი „თანადგომის“ წარმომადგენლის აზრით, სასიკეთო ცვლილებების მისაღწევად საჭიროა, როგორც სახელმწიფოს, ისე საზოგადოების მხრიდან მიდგომის შეცვლა, მეტი დასაქმება, როგორც დაწესებულების შიგნით, ასევე მის გარეთ. აქცენტი უნდა გაკეთდეს სოციალურ მეწარმეობაზე. მოწყვლად ჯგუფებს რომლებსაც ნაკლები შანსი აქვთ დასაქმდნენ, სწორედ სოციალური მეწარმეობა დაეხმარება მათ რეინტეგრაციაში. სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს დაფინანსების წყაროებზე. ბიზნეს ხელშეწყობა უნდა იყოს, რათა დასაქმების პრობლემა აღარ ჰქონდეს ქვეყანას.

მსგავსი კვლევა ჩატარდა N5 პენიტენციურ დაწესებულებაში. მიუხედავად იმისა რომ სამიზნე ჯგუფს გათავისუფლების წინა პერიოდში მყოფი მსჯავრდებულები არ წარმოადგენდნენ და ასევე განსხვავება იყო ის, რომ გამოკითხულები ქალები იყვნენ, მიღებული მონაცემებით მაინც შეგვიძლია ვისაუბროთ საკითხის ზოგად ტენდენციებზე.

2012 წელს N5 პენიტენციურ დაწესებულებაში ფონდმა „გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში-თბილისი“ განახორციელა პილოტური პროექტი, რომელიც მიზნად ისახავდა მსჯავრდებულ ქალთა ფსიქიკური ჯანმრთელობის გაუმჯობესებას და მათი საზოგადოებაში ინტეგრაციის ხელშეწყობას. 2012 წლის 1-ლი მარტისთვის აღნიშნულ დაწესებულებაში იმყოფებოდა 1100 ქალი, მათ შორის 138 ბრალდებული. უბრალო რანდომიზაციით შეირჩა

საკვლევი პოპულაცია. პატიმარ ქალთა სიის მიხედვით შეირჩა ყოველი მე-10 პატიმარი ქალი, კვლევით განსაზღვრული რაოდენობის შეგროვებამდე. ჩართვის კრიტერიუმებს წარმოადგენდა:

- ≥ 18 წლის ასაკი;
- პატიმრობის მინიმუმ 3 თვე (ბრალდებულებისთვის);
- პატიმრობის მინიმუმ 12 თვე (მსჯავრდებულებისთვის);

კვლევის ინსტრუმენტი (კითხვარი) შემუშავდა თეორიული ჩარჩოს ფარგლებში. სხვადასხვა თეორიული მიდგომის საფუძველზე შემუშავდა კითხვარი ქალთა ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ემოციური, სულიერი და სოციო-კულტურული საკითხების გათვალისწინებით. სხვადასხვა საკითხებთან ერთად, მოიცავს ჩვენთვის საინტერესო საკითხებს, როგორცაა რეინტეგრაცია-რესოციალიზაცია: ჰყავს თუ არა მხარდამჭერი გარემო, აქვს თუ არა დასაქმებისთვის საჭირო უნარები, ინარჩუნებს თუ არა კონტაქტს ოჯახთან, სჭირდება თუ არა რეინტეგრაციისთვის საჭირო უნარების დასწავლა.

კითხვარის საბოლოო შინაარსი და ფორმა შემუშავდა ფოკუს-ჯგუფში ექსპერტების შენიშვნების გათვალისწინებით.

კვლევა ჩატარდა 2012 წლის ივნისში. ინტერვიუ ჩატარა წინასწარ მომზადებულმა ხუთმა ინტერვიუერმა. აღნიშნული კვლევის მიზანი იყო მსჯავრდებულ ქალთა ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის საჭიროებების შეფასება, რეაბილიტაციისა და რეინტეგრაციის შერჩეული მოდელების გაუმჯობესების მისაღწევად. კვლევის ამოცანებს წარმოადგენდა: პატიმარ ქალთა ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების შესწავლა; პატიმარ ქალთა ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის საჭიროებათა შეფასება; პატიმარ ქალთა საზოგადოებაში რეინტეგრაციის საჭიროებათა შეფასება;

რესპონდენტთა საშუალო ასაკი 42 წელი იყო. ყველაზე ახალგაზრდა 19 წლისაა და მაქსიმალური ასაკი 72 წელია. ყველაზე მაღალი პროცენტული მაჩვენებელი (22%) 35-39 წლის ასაკობრივი მაჩვენებელია.

გამოკითხულთა 70%-მა აღნიშნა რომ პროფესია გააჩნია. მათ შორის 18%-ს ეკონომიკური განათლება აქვს, 11% სამედიცინო სფეროს მუშაკია და 12% იურისტი.

გამოკითხულთა 41% დაპატიმრებამდე ჩართული იყო შრომით საქმიანობაში, ხოლო 33%-ის განცხადებით, თვითდასაქმებული იყო, ქალთა 24% კი უმუშევარი იყო, 2% ნაწილობრივ დასაქმებული.

ოჯახურ მდგომარეობას კი რაც შეეხება, გამოკითხულთა 42% დაქორწინებულია (3% არარეგისტრირებულია), ხოლო 31% განქორწინებულია. 13% ქვრივი, ხოლო 14% არასოდეს ყოფილა ქორწინებაში.

რაც შეეხება სოციალურ ურთიერთობებს, ოჯახურ მხარდაჭერასა და დასაქმების შესაძლებლობებს, აღნიშნული საკითხები რესპონდენტების მხრიდან შემდეგნაირად შეფასდა:

ურთიერთობების დამყარების უნარი დადებითად შეაფასა ქალთა 87%-მა, 86% დააფიქსირა, რომ ჰყავს მხარდამჭერი გარემო; ოჯახის მხარდაჭერას გრძნობს გამოკითხულთა 87%, ხოლო 6%-ს აღნიშნულ მხარდაჭერას ვერ გრძნობს.

ქალები განიცდიან, იმას რომ შვილები მათ გარეშე იზრდებიან, ეშინიათ ოჯახის დანგრევის. განსაკუთრებით განიცდიან არასრულწლოვანთა დედები: „დედას რომ შვილის სუნი დაავიწყდება, იმ დედის სიცოცხლეს აზრი აღარ აქვს“.

გამოკითხულთა 91%-მა აღნიშნა, რომ აქვს მომავლის გეგმები. 76%-ს აქვს სურვილი დაიწყოს სამსახური, 75% მნიშვნელოვნად მიიჩნევს ოჯახის შენარჩუნებას, ხოლო 24% გეგმავს ურთიერთობების აღდგენას. განათლების მიღება ან დასრულება აქვს გეგმაში გამოკითხულთა 14%-ს.

კითხვაზე თუ რა პრობლემებს ხედავთ მომავალში, 33%-ის აზრით, გათავისუფლების შემდეგ ფიქრობს რომ, დასაქმების პრობლემები ექნება, 44% მიიჩნევს რომ ეკონომიკურმა პრობლემებმა შეიძლება იჩინოს თავი, 7%-ს შესაძლოა ოჯახური ურთიერთობების სირთულე ჰქონდეს, 20%-ს კი - საცხოვრებლის პრობლემები. (გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში, 2012)

ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევისგან განსხვავებით, სადაც მსჯავრდებულები უფრო მეტად ოპტიმისტურად არიან განწყობილნი და თითოეული მიიჩნევს რომ დასაქმების პრობლემა არ ექნება, განსხვავებული შედეგები გამოვლინდა აღნიშნულ კვლევაში, სადაც ქალების 33% ფიქრობს, რომ დასაქმების პრობლემები შეექმნება. განსხვავება გამოვლინდა ოჯახური ურთიერთობების საკითხებში. ჩვენ მიერ გამოკითხული ათი მსჯავრდებულისგან ოჯახში

უარყოფით ცვლილებებს არ ელოდება, პირიქით, მათი მხარდაჭერის იმედი აქვს, ხოლო ქალების 7% მიიჩნევს რომ შესაძლოა ოჯახურ ურთიერთობებში გარკვეული სახის სირთულეები ჰქონდეს. გამოიკვეთა ის ტენდენცია, რომ როგორც მამაკაცებში, ასევე ქალებში პრიორიტეტს წარმოადგენს ოჯახური ურთიერთობები და დასაქმება.

აქვე შეგვიძლია მოვიყვანოთ სამცხე-ჯავახეთის რეგიონული ასოციაცია „ტოლერანტი“ მიერ 2013 წლის იანვარ-თებერვალში ჩატარებული გამოკითხვა, რომელიც ცხელი ხაზის მობილური ჯგუფის მიერ ჩატარდა რეგიონში მცხოვრები ყოფილი მსჯავრდებულებისა და მათი ოჯახის წევრების საჭიროების განსაზღვრის მიზნით. სულ გამოიკითხა 146 ყოფილი მსჯავრდებული და მათი ოჯახის წევრი, მათგან 12 ქალი. ასაკობრივ ჯგუფში შედიოდნენ 18 წლიდან 60 წლამდე ასაკის რესპონდენტები. გამოკითხულთა 72% მიიჩნევს რომ საზოგადოების დამოკიდებულება მსჯავრდებულის მიმართ პატიმრობის შემდეგ არ შეცვლილა, ხოლო დარჩენილი 28% აღნიშნავს რომ დამოკიდებულება შეიცვალა. გამოკითხულთა 88%-ს სჭირდება საზოგადოების მხარდაჭერა, ხოლო დანარჩენი ნაწილი - არ საჭიროებს. ფსიქოლოგის დახმარების საჭიროებაზე რესპონდენტთა 70% პასუხობს დადებითად, დანარჩენებს მიაჩნიათ რომ ფსიქოლოგის დახმარება არ სჭირდებათ. გამოკითხულთა 34% სურვილი აქვს იურიდიული კონსულტაცია გაიაროს იურისტთან, 66%-ს აღნიშნული კონსულტაციის გავლის საჭიროებას ვერ ხედავს. რაც შეეხება ყოფილ პატიმართა პროფესიას, როგორც კვლევით გამოვლინდა 44%-ს აქვს პროფესია. გათავისუფლების შემდეგ სამსახურის დაწყება სცადა 38%-მა, ხოლო პროფესიული გადამზადების სურვილი გამოთქვა 50%-მა. თუმცა აღნიშნული პროცენტული მაჩვენებლებიდან რამდენი დასაქმდა ან გადამზადდა, ჩვენთვის უცნობია. (ასოციაცია "ტოლერანტი", 2014)

ძირითადი დასკვნები და რეკომენდაციები

როგორც სიღრმისეული ინტერვიუდან ჩანს, გამოკითხულ ათივე მსჯავრდებულს დიდი იმედი აქვს, რომ ოჯახი მას მიიღებს და გვერდში დაუდგება. როგორც აღნიშნავენ, ოჯახის წევრებთან ურთიერთობები სულაც არ შეცვლილა და პირიქით, დაუახლოვდნენ მათ. ამ პერიოდში უფრო მეტად გააცნობიერეს, თუ რას წარმოადგენს ოჯახი მათთვის. თუმცა განსხვავებული შედეგები გამოვლინდა სერვისის მიმწოდებლებთან ინტერვიუს პროცესში. მათ აღნიშნეს რომ ოჯახსა და ბენეფიციარებს შორის არის გაუცხოვების პრობლემა, სირთულე ურთიერთობებში, ასევე არის განქორწინების ფაქტები, როგორც დაწესებულებაში ყოფნის პერიოდში, ასევე გათავისუფლების შემდეგ.

- აღნიშნული პრობლემის შესამცირებლად და აღმოსაფხვრელად, საჭიროა გაიზარდოს სოციალური მუშაკის როლი ოჯახთან მუშაობის პროცესში. თუმცა სირთულეს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ პენიტენციურ დაწესებულებებში სოციალური მუშაკი მსჯავრდებულის ოჯახთან არ მუშაობს და მათთან გასაუბრებაც შესაბამისად არ ხდება. რის გამოც ის შეზღუდულია ინტერვენციის პროცესში. საჭიროებიდან გამომდინარე, მუშაობის სპეციფიკა მოითხოვს აღნიშნული პრაქტიკის დანერგვას.
- საჭიროა გაიზარდოს სარეაბილიტაციო პროგრამების რაოდენობა, როგორც მსჯავრდებულებისთვის, ყოფილი მსჯავრდებულებისთვისა და ოჯახის წევრებისთვის.

ათიდან სამმა რესპონდენტმა აღნიშნა რომ ისინი თავიანთ წინა საქმიანობას (საჯარო სამსახურს) ვეღარ დაუბრუნდებიან, აპირებენ კერძო ბიზნესის დაწყებას ან/და სოფლის მეურნეობაში ჩართვას. ხოლო დანარჩენებმა აღნიშნეს, რომ გააგრძელებენ ჩვეულ სამუშაოს, კერძოდ მშენებლობაზე მუშაობას, დისტრიბუციას, საერთაშორისო გადაზიდვებს, ავეჯის დამზადება-გაყიდვას, პროდუქციის იმპორტ-ექსპორტს, სოფლის მეურნეობას. დასაქმების კუთხით, მათ ყურადღება არ გაუმახვილებიათ მოსალოდნელ სირთულეებზე, კერძოდ სტიგმატიზაციის პროცესზე, რომელსაც ინტერვიუს დროს ძალიან აქტიურად ახსენებდნენ სერვისის წარმომადგენლები. ხუთივე რესპონდენტმა აღნიშნა სტიგმის უარყოფითი გავლენა დასაქმების პროცესზე. აღნიშნული გამოწვევის თაობაზე, თავიანთ პრაქტიკაში, უამრავი მაგალითი მოეძებნებათ. როგორც „სიდას“ მიერ ჩატარებულ კვლევაში ვხედავთ, უმეტესი ნაწილი დამსაქმებლებისა შუალედურ პასუხს არჩევს (არც მიუღებელია და არც მისაღები), ასევე ყველაზე

ნაკლებად სურთ აიყვანონ ყოფილი მსჯავრდებულები, პრობაციონერები და განრიდებულები. გამოიკვეთა ის ტენდენციაც, რომ რესპონდენტების თითქმის ნახევარს ყოფილი მსჯავრდებულის მიმართ აქვს ნდობის პრობლემა, რაც სამსახურში აყვანაში ხელს უშლის. როგორც დავინახეთ, აღნიშნული შედეგები განსხვავდება სხვა ჯგუფების სამსახურში აყვანის პასუხების შედეგებისგან, მაგალითად, დამსაქმებლისთვის ნდობის კუთხით პრობლემას არ წარმოადგენს სამსახურში ისეთი ჯგუფის აყვანა, როგორცაა ეთნიკური, რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლი, შეზღუდული შესაძლებლობების ადამიანი, პროფესიული სასწავლებლის სტუდენტები ან კურსდამთავრებული.

- საჭიროა აღნიშნული საკითხი დარეგულირდეს და გაიწეროს საკანონმდებლო დონეზე, რათა შემცირდეს მსგავსი ფაქტები და მოიმატოს ყოფილ მსჯავრდებულთა რაოდენობამ შრომის ბაზარზე.
- ასევე მნიშვნელოვანია არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართულობა როგორც სამოქალაქო საზოგადოების, ისე დამსაქმებელთა ცნობიერების გაზრდის პროცესში.

ჩატარებული ინტერვიუდან გამოვლინდა რომ, გარეთ არსებულ სერვისებზე სრულყოფილ ინფორმაციას მსჯავრდებულები არ ფლობენ. 10 გამოკითხულიდან 7-მა იცის პრობაციის ეროვნული სააგენტოს შესახებ, თუმცა ზუსტად არ იციან რა სერვისებს სთავაზობს აღნიშნული სააგენტო, ასევე რამდენიმეს აქვს ინფორმაცია დანაშაულის პრევენციის ცენტრის შესახებ, სხვა სამთავრობო თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებზე მსჯავრდებულები ინფორმაციას არ ფლობენ.

- მნიშვნელოვანია სოციალური მუშაკის მხრიდან მსჯავრდებულებს სრულყოფილი ინფორმაცია მიეწოდოს სხვა სამთავრობო თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებზე.
- ასევე საჭიროა გააქტიურდეს არასამთავრობო სექტორი ინფორმაციის გავრცელებისა და სერვისების კუთხით.
- მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს როლი და ნება აღნიშნული პროცესების განვითარებაში. მოხდეს სახელმწიფოს ხელშეწყობა არასამთავრობო ორგანიზაციების გაძლიერების პროცესში.

ინტერვიუს პროცესში სერვისების წარმომადგენლებმა ყურადღება გაამახვილეს უწყვეტობაზე პენიტენციური დაწესებულებისა და სხვა სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის, რომელიც დღესდღეობით არც თუ ისე წარმატებულად მიმდინარეობს.

- მოხდეს გარდამავალი მენეჯმენტის პრაქტიკაში გამოყენება და კოორდინირებული მუშაობა.

სერვისის რამდენიმე წარმომადგენელმა ინტერვიუს პროცესში ყურადღება გაამახვილა სოციალური მუშაკების კვალიფიკაციის დაბალ დონეზე, პროფესიული კადრების სიმცირეზე, არასათანადო გარემოს არსებობაზე, როგორც დაწესებულებებში, ასევე სხვა ორგანიზაციებში.

- მნიშვნელოვანია გაიზარდოს კვალიფიციური კადრის, კონკრეტულად სოციალური მუშაკების რაოდენობა. დაწესებულებებში გამოიყოს სოციალური მუშაკის ოთახი, რათა ინტერვიუ ჩატარდეს კონფიდენციალურ გარემოში. მოეწყოს შესაბამისი ინფრასტრუქტურა.

სოციალური მუშაკების ერთ-ერთ გამოწვევად სახელდება ბიუროკრატიული საქმეების კეთება. კერძოდ, ინდივიდუალური გეგმის შედგენისას და ზოგადად ჩანაწერების შევსებისას დახარჯული დრო, რამაც შესაძლოა შეამციროს სოციალური მუშაკის მიერ განხორციელებული ინტერვენციების ხარისხი.

- მუშაობის სპეციფიკის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია შემცირდეს შესავსები ფორმებისა და დოკუმენტაციების წარმოების რაოდენობა.

წინა წლებთან შედარებით, სასჯელაღსრულების სისტემა განვითარების გზას ადგას. სასჯელის ინდივიდუალური დაგეგმვა, მულტიდისციპლინური გუნდის მუშაობა, სხვადასხვა სარეაბილიტაციო, საგანმანათლებლო პროგრამები, დასაქმების კურსები - ეს ის სიახლეებია, რომელსაც სასჯელაღსრულების სისტემა ახორციელებს. თუმცა როგორც ვთქვით, არის რიგი გამოწვევები, რომელიც გადაჭრას და სასიკეთოდ განვითარებას საჭიროებს. ურთიერთთანამშრომლობა, სერვისების მოძიება, სახელმწიფოს მხრიდან სიახლეების მიმართ მზაობა - აღნიშნული ქმედებები შეგვიძლია ჩავთვალოთ სისტემის განმავითარებელ ბერკეტად.

გამოყენებული ლიტერატურა

Field, F. Allen, H. Black, M. Buck, K. Cartlige, J. Coyle, N. Glen, J. Graham, R. Hall, L. McCabe, S. Mackilay, C. (2016). *Support for ex-offenders*.

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/91612>. (2010, 03 09). *საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე*.

Naser, Rebecca L; Vigne, Nancy G. (2008, 09 25). *Taylor & Francis online*. Retrieved 12 03, 2016, from Journal of Offender Rehabilitation:

prisoner entrepreneurship program. (n.d.). *results*. Retrieved 05 23, 2017, from <http://www.pep.org/pep-results/>

Ramakers, A. A., Wilsem, J. A., Nieuwbeerta, P., & Dirkzwager, A. J. (2015, 07 20). *The british journal of criminology*. Retrieved 20 12, 2016, from <https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/56/4/668/2747206/Returning-to-a-Former-Employer-A-Potentially>

Scholl, M. B., Perry, J., Calhoun, B., & Robinson, H. (2016). *Career Planning and Adult Development Journal*. Retrieved 05 12, 2017, from <https://www.questia.com/read/1P3-3972674031/career-support-workshop-series-promoting-the-resilience>

ასოციაცია "ტოლერანტი". (2014). ყოფილი პატიმრები, რეაბილიტაცია, მოსაზრებები, გამოწვევები. In ც. მესხიშვილი (Ed.). *ახალციხე*.

გერიგი, რ. ზიმბარდო, ფ. (2009). *ფსიქოლოგია და ცხოვრება*.

გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში. (2012). *წინასწარ პატიმრობაში მყოფ და მსჯავრდებულ ქალთა საჭიროების კვლევა პენიტენციურ სისტემაში*. თბილისი.

დანაშაულის პრევენციის ცენტრი. (n.d.). *2013-2014 წლების ანგარიშები*. Retrieved from <http://prevention.gov.ge/uploads/files/sajaro/angarishi2014a.pdf>

დანაშაულის პრევენციის ცენტრი. (n.d.). *რეაბილიტაცია და რესოციალიზაცია*. Retrieved from <http://prevention.gov.ge/page/287/geo>

დანაშაულის პრევენციის ცენტრი. (n.d.). *სერვისები*. Retrieved from <http://prevention.gov.ge/page/1329/geo>

საქართველოს პარლამენტი. (2007, 07 02). *არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ*. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21610>

საქართველოს პარლამენტი. (2017, 06 20). *პატიმრობის კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ*. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3696191>

საქართველოს პარლამენტი. (1997). *საჯარო სამსახურის შესახებ*. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28312>

საქართველოს სასჯელარსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო. (2016, 03). *სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში*. Retrieved from <http://www.moc.gov.ge/images/temp/2016/05/13/713967e8515f15de4e2093533d67ab9e.pdf>

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო. (2017, 03). *სისხლის სამართლის სტატისტიკის ერთიანი ანგარიში*. Retrieved from <http://www.moc.gov.ge/images/temp/2017/05/05/d7af4e6ef9532a26bc09d95762720706.pdf>

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრი. (2015, 07 15). *N16 პენიტენციური დაწესებულების დებულების დამტკიცების შესახებ*. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2912651>

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრი. (2015, 07 03). *პენიტენციურ დეპარტამენტსა და პრობაციის სააგენტოს შორის კოორდინირებული საქმიანობის წესის დამტკიცების შესახებ*. Retrieved from <http://www.probatation.gov.ge/geo/main/index/63>

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრი. (2015, 04 29). *სასჯელის მოხდის ინდივიდუალური დაგეგმვის ინსტრუქციის დამტკიცების შესახებ*. Retrieved from <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2819442>

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო. (2016). *2016 წლის ანგარიში*. Retrieved from <http://www.moc.gov.ge/images/catalog/items/zzzz.pdf>

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო. (2017, 03 23). *მსჯავრდებულებს გათავისუფლებისთვის მოამზადებენ*. Retrieved from <http://www.moc.gov.ge/ka/pressamsakhuri/akhali-ambebi/article/22393-msjavrdebulebs-gathavisuflebisthvis-moamzadeben>

საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო. (2014). *ხარისხობრივი კვლევის ანალიზი*. თბილისი.

სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო. (2016). *სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის რეფორმის სტრატეგია*. Retrieved from <http://www.justice.gov.ge/AboutUs/Council/237>

შალიკაშვილი, მ. მიქანაძე, გ. (2011). *არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების თავისებურებანი*.

ცენტრი "თანადგომა". (n.d.). *პროექტები*. Retrieved from <http://new.tanadgomaweb.ge/?pg=9&cid=9&showprojects=all>

წამების მსხვერპლთა ფსიქო-სოციალური და სამედიცინო რეაბილიტაციის ცენტრი. *პენიტენციური სტრესის მართვის სატრენინგო მოდული*.

სიღრმისეული ინტერვიუს გზამკვლევი

მოგესალმებით, უპირველეს ყოვლისა დიდი მადლობას მოგახსენებთ კვლევაში მონაწილეობისთვის. მოცემული კვლევა ტარდება თსუ-ს სოციალური მუშაობის სამაგისტრო ნაშრომის „გათავისუფლების მოლოდინში მყოფი მსჯავრდებულების საჭიროებები, სამომავლო ხედვები და გამოწვევები – N16 პენიტენციური დაწესებულების მსჯავრდებულების მაგალითზე“ ფარგლებში. კვლევის ძირითადი მიზანია შეისწავლოს მოლოდინები და განწყობები, რომლებიც მსჯავრდებულებს გააჩნიათ გათავისუფლებამდე ერთი წლით ადრე. კვლევას ვატარებ მე, ქეთი ქიტიაშვილი. კვლევის ხელმძღვანელია თამარ მახარაძე, თსუ-ს სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი.

ინტერვიუ დაახლოვებით 60-80 წუთს გასტანს. ინტერვიუს პროცესში, ნებისმიერ დროს შეგიძლიათ შეწყვიტოთ კვლევაში მონაწილეობა; ასევე, არ უპასუხოთ თქვენთვის არასასურველ კითხვას. კვლევაში მონაწილეობა კონფიდენციალურია - კვლევის შედეგები ხელმისაწვდომი იქნება მხოლოდ მკვლევარისა და კვლევის ხელმძღვანელისთვის. სადიპლომო შრომაში მოცემული იქნება მხოლოდ განზოგადებული ინფორმაცია და ზოგადი დასკვნები.

კიდევ ერთხელ გიხდით მადლობას კვლევაში მონაწილეობისთვის.

1. არსებული ურთიერთობები:

- ურთიერთობა ოჯახის წევრებთან – რამდენად მნიშველოვანია თქვენთვის ოჯახის თანადგომა სასჯელის მოხდის პერიოდში და გათავისუფლების შემდგომ პერიოდში? როგორი ურთიერთობა გქონდათ მათთან დაკავებამდე და როგორი ურთიერთობა გაქვთ ახლა, სასჯელის მოხდის პერიოდში? გათავისუფლების შემდეგ ვისთან ერთად აპირებთ ცხოვრებას? რამდენად ხშირად ახერხებთ ოჯახის წევრებთან დარეკვას? რამდენად ხშირად ხვდებით ხანმოკლე, ხანგრძლივ პაემანზე?სარგებლობთ თუ არა ვიდეოპაემნით?
- ურთიერთობა მეგობრებთან – რამდენად დიდი სამეგობრო წრე გაქვთ? როგორი ურთიერთობა გქონდათ მათთან დაკავებამდე და როგორი ურთიერთობა გაქვთ ახლა,

სასჯელის მოხდის პერიოდში? რამდენად მნიშვნელოვანია თქვენთვის მათთან ურთიერთობა? დაწესებულებაში თუ შეიძინეთ მეგობარი/მეგობრები?

- ურთიერთობა ნათესავებთან – როგორი ურთიერთობა გქონდათ მათთან დაკავებამდე და როგორი ურთიერთობა გაქვთ ახლა, სასჯელის მოხდის პერიოდში? რამდენად მნიშვნელოვანია თქვენთვის მათთან ურთიერთობა?
- ურთიერთობა მეზობლებთან – როგორი ურთიერთობა გქონდათ მათთან დაკავებამდე და როგორი ურთიერთობა გაქვთ ახლა, სასჯელის მოხდის პერიოდში? რამდენად მნიშვნელოვანია თქვენთვის მათთან ურთიერთობა?

2. განწყობები:

- როგორი განწყობა გაქვთ გათავისუფლების წინ?
- თქვენი აზრით, როგორ მიგიღებთ საზოგადოება, ოჯახი, მეგობრები, მეზობლები, ნათესავები?
- როგორ წარმოგიდგენიათ თავი გათავისუფლებიდან 1 წლის შემდეგ? 10 წლის შემდეგ?
- როგორ ფიქრობთ, მზად ხართ თავი გაართვათ იმ გამოწვევებს, რომელიც გარეთ გელოდებათ? ვისი დახმარების და მხარდაჭერის იმედი გაქვთ? რას ელით სახელმწიფოსგან?

3. სამომავლო გეგმები:

- გაქვთ თუ არა სამომავლო გეგმები გათავისუფლების შემდეგ?
- რა კონკრეტული გეგმა გაქვთ გათავისუფლების შემდეგ?
- ხომ არ აპირებთ სწავლას? ახალი პროფესიის, ხელობის დაუფლებას?
- გეგმის განხორციელებაში, ვისი დახმარების და მონაწილეობის იმედი გაქვთ?

4. დასაქმება:

- გაქვთ თუ არა შრომითი საქმიანობის გამოცდილება?
- ამჟამად ხართ თუ არა ჩართული დაწესებულების ტერიტორიაზე არსებულ შრომით საქმიანობაში? რომელში?
- დაკავებამდე სად მუშაობდით?
- გათავისუფლების შემდეგ გსურთ თუ არა დასაქმება?
- რა მოლოდინი გაქვთ დასაქმებასთან დაკავშირებით?

- რა სახის ბარიერი შეიძლება შეგხვდეთ დასაქმების ბაზარზე?
- გაქვთ თუ არა ინფორმაცია დასაქმების კონკრეტული პროგრამების შესახებ?
- თუ გაქვთ ინფორმაცია, ვისი მეშვეობით შეიტყვეთ?
- მუშაობის დასაწყებად ვისი დახმარების იმედი გაქვთ? (ოჯახი, მეგობრები, სახელმწიფო)

5. სტერეოტიპები:

- როგორ ფიქრობთ, გარკვეული სახის სტერეოტიპები შეიძლება თუ არა არსებობდეს გათავისუფლების შემდეგ?
- რა სახის სტერეოტიპებმა შეიძლება იჩინოს თავი?
- რას ფიქრობთ სტიგმის შესახებ?
- ეთანხმებით იმ აზრს, რომ საზოგადოება შესაძლოა თქვენს მიმართ სტერეოტიპულად იყოს განწყობილი?

6. სოციალური მუშაკის როლი:

- თქვენი აზრით, რამდენად მნიშვნელოვანია სოციალური მუშაკის როლი მსჯავრდებულის განთავისუფლებისთვის მომზადების პროცესში?
- რამდენად მონაწილეობს სოციალური მუშაკი მსჯავრდებულის გათავისუფლებისთვის მომზადების პროცესში?
- რა კონკრეტულ ქმედებებს ახორციელებს ის?
- რის შეცვლას ისურვებდით გათავისუფლებისთვის მომზადების პროცესში?

7. ზოგადი საკითხები :

- როგორ შეაფასებთ თქვენს ცხოვრებას დაკავებამდე და დაკავების შემდეგ?
- როგორ წარმოგიდგენიათ თქვენი ცხოვრება გათავისუფლების შემდეგ?

სიღრმისეული ინტერვიუს გზამკვლევი

მოგესალმებით, უპირველეს ყოვლისა დიდი მადლობას მოგახსენებთ კვლევაში მონაწილეობისთვის. მოცემული კვლევა ტარდება თსუ-ს სოციალური მუშაობის სამაგისტრო ნაშრომის „გათავისუფლების მოლოდინში მყოფი მსჯავრდებულების საჭიროებები, სამომავლო ხედვები და გამოწვევები – N16 პენიტენციური დაწესებულების მსჯავრდებულების მაგალითზე“ ფარგლებში. კვლევის ძირითადი მიზანია შეისწავლოს მოლოდინები და განწყობები, რომლებიც მსჯავრდებულებს გააჩნიათ გათავისუფლებამდე ერთი წლით ადრე. კვლევას ვატარებ მე, ქეთი ქიტიაშვილი. კვლევის ხელმძღვანელია თამარ მახარაძე, თსუ-ს სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი. ნებისმიერი კითხვის შემთხვევაში შეგიძლიათ დაუკავშირდეთ კვლევის ხელმძღვანელს: tamar.makharadze@tsu.ge

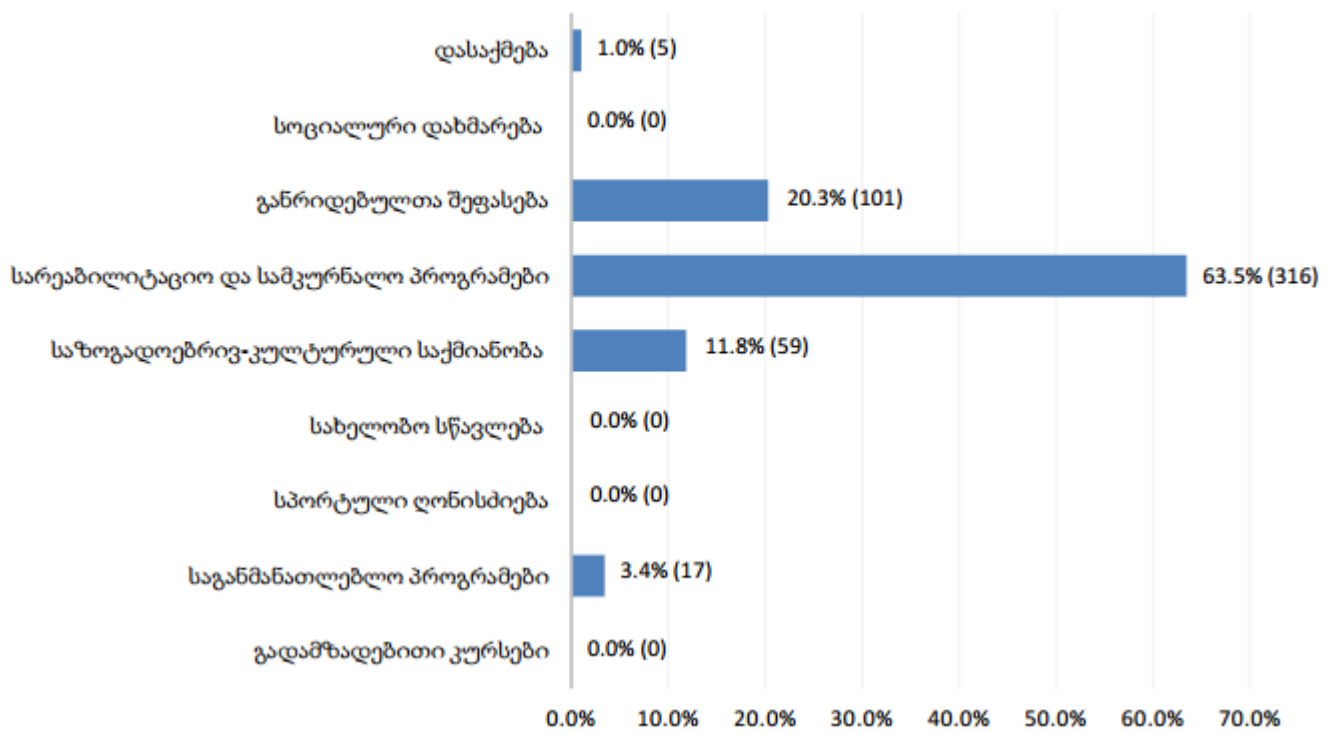
ინტერვიუ დაახლოვებით 40-50 წუთს გასტანს. ინტერვიუს პროცესში, ნებისმიერ დროს შეგიძლიათ შეწყვიტოთ კვლევაში მონაწილეობა; ასევე, არ უპასუხოთ თქვენთვის არასასურველ კითხვას. კვლევაში მონაწილეობა კონფიდენციალურია - კვლევის შედეგები ხელმისაწვდომი იქნება მხოლოდ მკვლევარისა და კვლევის ხელმძღვანელისთვის. სადიპლომო შრომაში მოცემული იქნება მხოლოდ განზოგადებული ინფორმაცია და ზოგადი დასკვნები. კიდევ ერთხელ გიხდით მადლობას კვლევაში მონაწილეობისთვის.

- ვინ არიან თქვენი ბენეფიციარები?
- რა სერვისებს სთავაზობთ მომსახურებით მოსარგებლებს?
- რა სახის გამოწვევებსა და სირთულეებს აწყდებით მუშაობის პროცესში?
- რა სახის მიღწევები გქონიათ?
- რა ცვლილებებს შეიტანდით სამუშაო პროცესის გაუმჯობესებისათვის?
- რა მოლოდინებით მოდიან თქვენთან ბენეფიციარები ?
- ძირითადად, რა საკითხებზე მოგმართავენ?
- აქვთ თუ არა ჩამოყალიბებული კონკრეტული გეგმები?
- რა სახის სირთულეებს აწყდებიან ისინი საზოგადოებაში?
- რამდენად აქტუალურია მათთვის დასაქმების საკითხი?
- რამდენად რთავთ ოჯახის წევრებს მუშაობის პროცესში?

- თქვენი აზრით, რა როლს თამაშობს ოჯახი მათ ცხოვრებაში?
- რამდენად აქტიურად არიან ჩართულნი ბენეფიციარები ამა თუ იმ პროგრამაში?
- როგორ ხედავთ სოციალური მუშაკის როლს როგორც სასჯელადსრულების სისტემაში, ისე გათავისუფლების შემდეგ? რა სურათია დღეს და რამის შეცვლას თუ ისურვებდით?

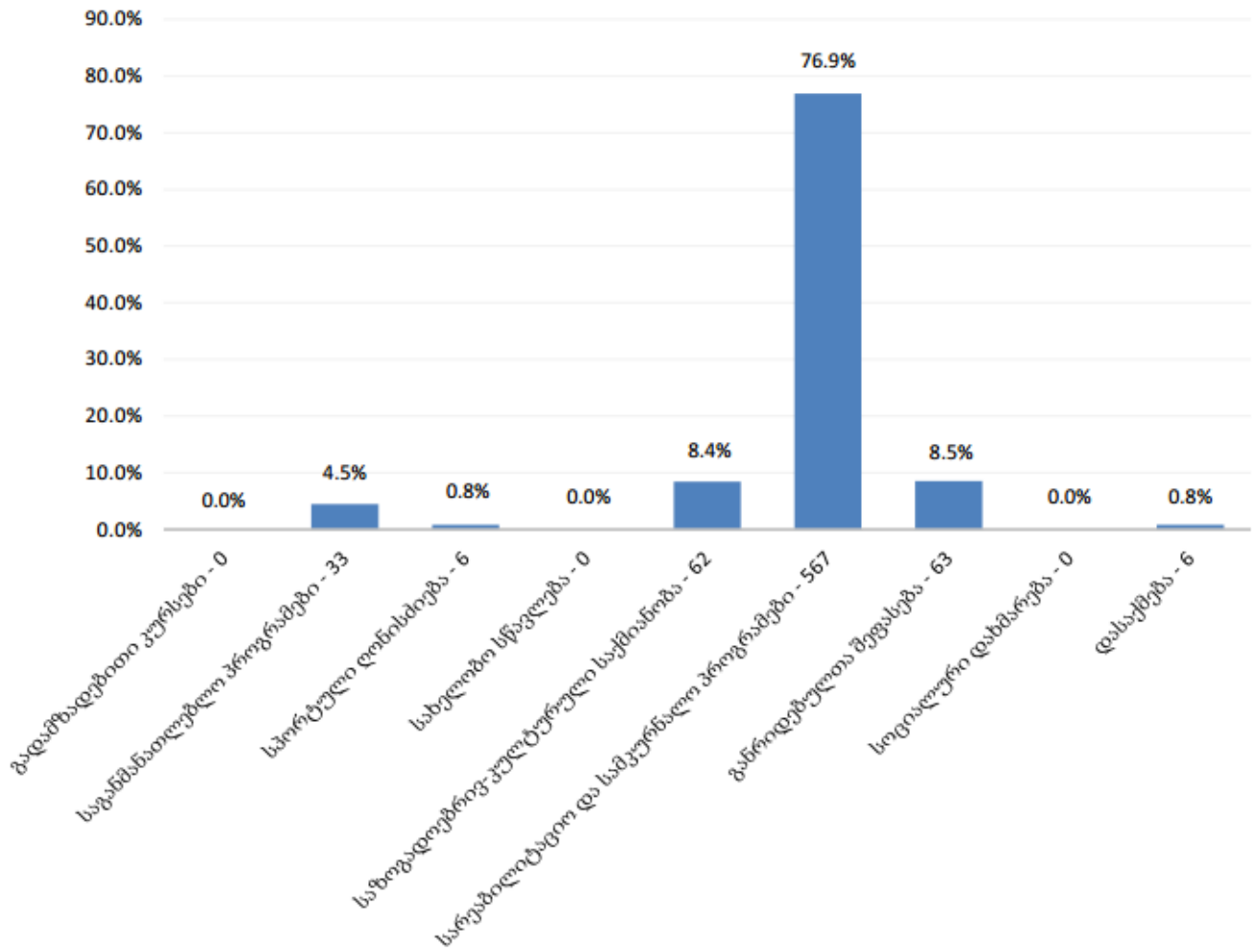
ცხრილი 1

**პირობით მსჯავრდებულთა რესოციალიზაცია
პროგრამების მიხედვით**

ცხრილი 2

პირობით მსჯავრდებულთა რესოციალიზაცია პროგრამების მიხედვით

ცხრილი 3

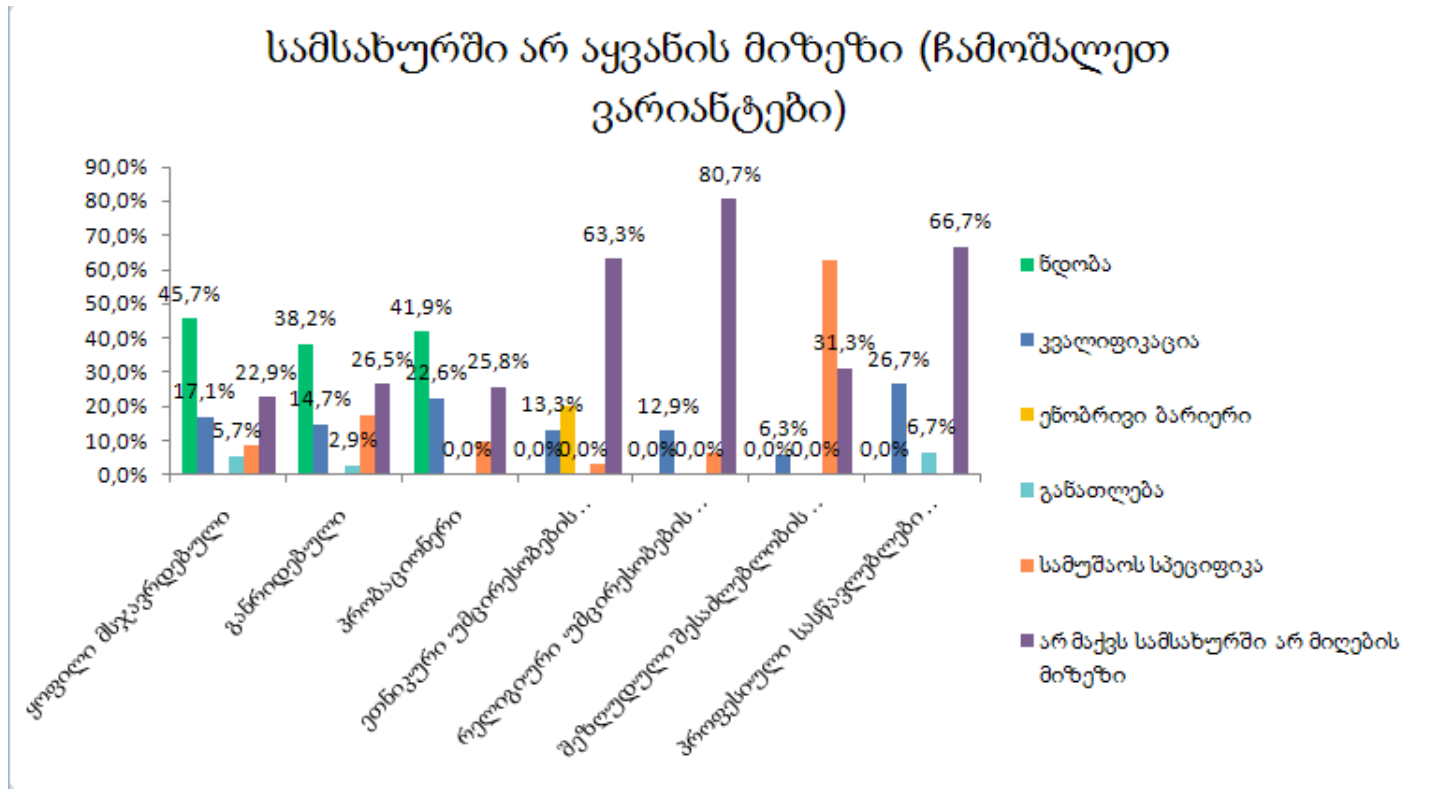
„ტრენინგებისა და დასაქმების ინიცირება მართლმსაჯულების სექტორში“ კითხვარი ორგანიზაციებისთვის

რომელი ქვემოთ ჩამოთვლილი კატეგორიის კადრის აყვანა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე მისაღები ვაკანსიის არსებობის შემთხვევაში შეაფასეთ ქულიან სკალაზე თითოეული კატეგორია

	სრულიად მიუღებელია	2	3	4	სრულიად მისაღებია	Total	Weighted Average					
ყოფილი მსჯავრდებული	12.50%	5	10.00%	4	35.00%	14	12.50%	5	30.00%	12	40	3.38
განრიდებული	10.81%	4	16.22%	6	29.73%	11	10.81%	4	32.43%	12	37	3.38
პრობაციონერი	7.89%	3	13.16%	5	31.58%	12	18.42%	7	28.95%	11	38	3.47
ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები	2.44%	1	2.44%	1	7.32%	3	9.76%	4	78.05%	32	41	4.59
რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლები	2.50%	1	7.50%	3	5.00%	2	12.50%	5	72.50%	29	40	4.45
შემლუღველი შესაძლებლობის მქონე ადამიანები	12.20%	5	7.32%	3	24.39%	10	9.76%	4	46.34%	19	41	3.71
პროფესიული სასწავლებლების სტუდენტები ან კურსდამთმურ	4.65%	2	0.00%	0	9.30%	4	18.60%	8	67.44%	29	43	4.44
										Answered		49
										Skipped		25

ცხრილი 4

სამსახურში არ აყვანის მიზეზი (ჩამოშალეთ ვარიანტები)

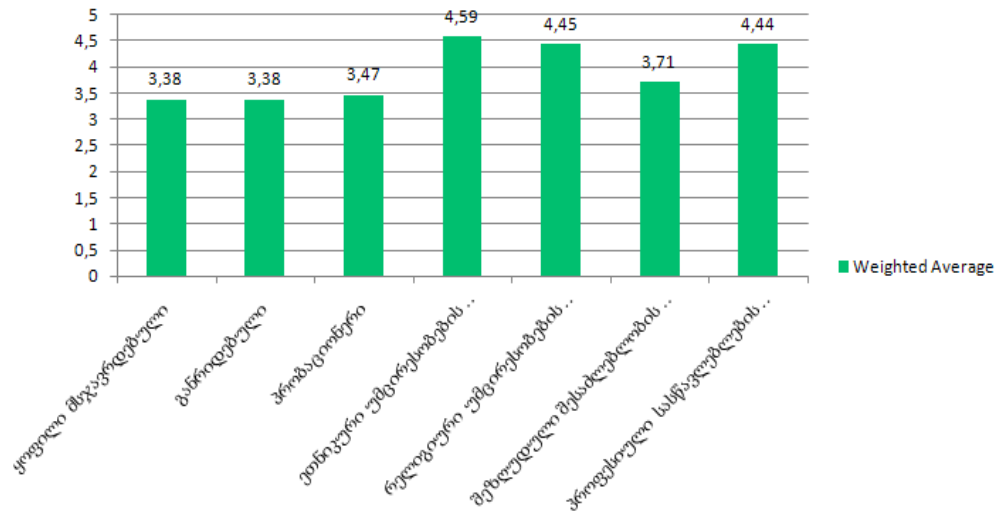

ცხრილი 5

რომელი ქვემოთ ჩამოთვლილი კატეგორიის კადრის აყვანა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე მისაღები ვაკანსიის არსებობის შემთხვევაში?

შეაფასეთ 5 ქულიან სკალაზე თითოეული

კატეგორია

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Ketevan Kitiashvili

Requirements of the convicts awaiting release, coupling vision and challenges on the example of convicts of the penitentiary system #16

Social Work

Master Thesis is done to obtain the Master's Degree in Social Work

Supervisor: Tamar Makharadze

Associate professor of Faculty of Social and Political Sciences of TSU

Tbilisi

2017

